PG
5025
.P5

VĚŠTCI
A
PROROCI

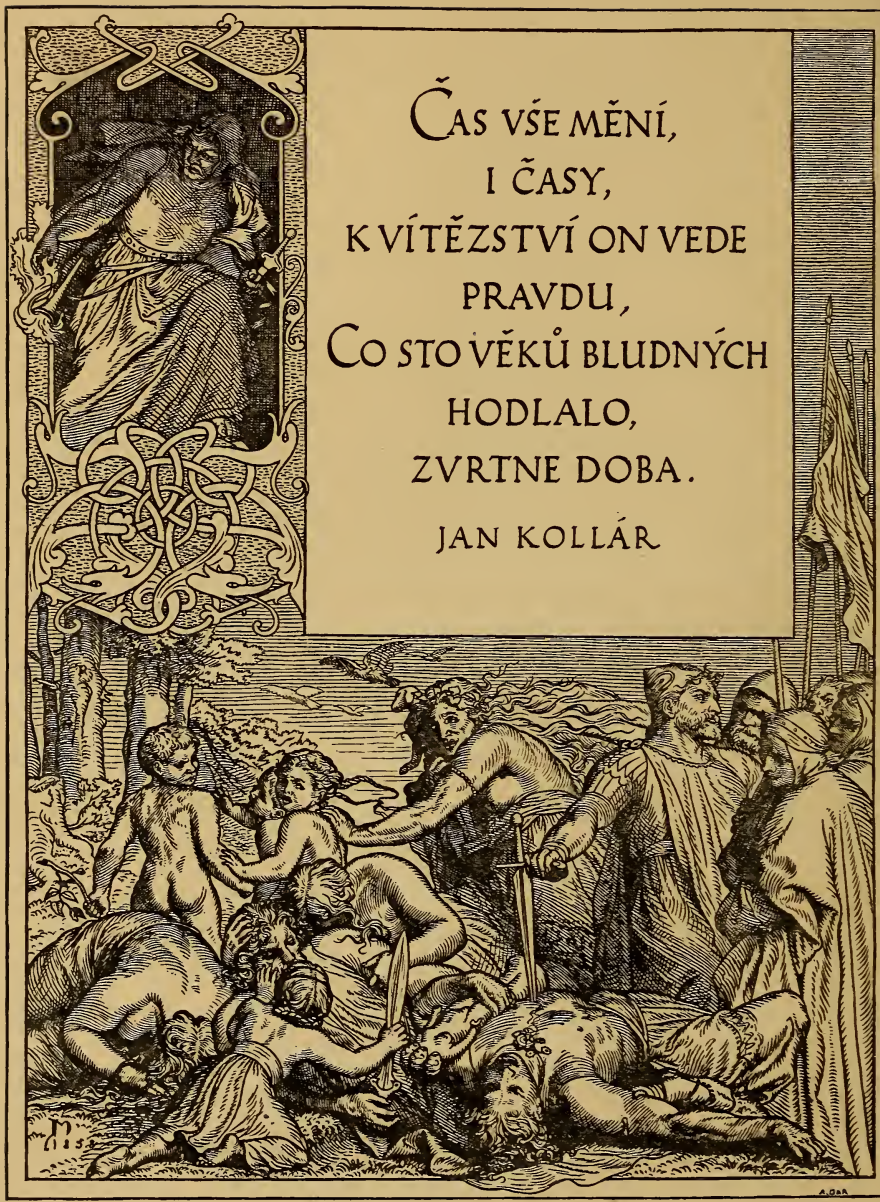
Čas vše mění,
i časy,
k vítězství on vede
pravdu,
Co sto věků bludných
hodlalo,
zvrtne doba.
Jan Kollár

Keď zahrmiá delá,
orol zaveje,
Za svobodu milú
kto krv vyleje,
Pred ohnivým drakom
kto vlast zacloní:
Tomu moja pieseň
slávou zazvoní.

KAREL KUZMÁNY

EL. 1858

VĚŠTCI A PROROCI

VĚŠTCI A PROROCI.

Z CESKOSLOVENSKÝCH BÁSNÍKŮ NOVÉ DOBY
VYBRAL A UPRAVIL

FERD. PÍSECKÝ.

VYDÁNO
ČESKÝM NÁRODNÍM SDRUŽENÍM, SLOVENSKOU LIGOU
A ČESKOSLOVENSKÝM UM. LIT. KLUBEM V N. Y.
NEW YORK 1918

PG 5025
.P5

6
Copy

3540K
3 My 68

Tiskem Národní Tiskárny, 2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Illinois

OCTLI jsme se v revoluci aniž jsme si to jasně uvědomili. Revoltuje národ doma ústy svých poslanců, žurnalistů a spisovatelů, i hněvnými výkřiky zanícených hlav, jež platí svou odvahu smrtí na šibenici nebo odumíráním v žalářích, revoltuje náš voják, opouštěje dobrovolně řady rakousko-uherské armády, aby vstoupil do československých dobrovolnických sborů, revoltují všecky naše kolonie, revoltuje i československá Amerika.

Tato naše revoluce, jež zůstane na vždy chloubou národa, má své kořeny hluboko v minulosti. Přes sto let rostla z úhoru našeho bezútěšného života, zpustošeného dlouhověkým útiskem, zmrveného hořkými slzami poznání, lítosti, hněvu.

Je-li den spásy blízko, nezapomínejme svých Janů Křtitelů, jejichž hlas budil spící, křísil mrtvé, vléval život v truchlivou poušť, až vzkvetla nádhernými květy slibů a nadějí, aby konečně zahořela brunátnými plody činů.

Celé století minulo od prvních poplašných výkřiků. Nebyly to výkřiky bojovné; byl to bolestný nářek nad dávno zapadlou krásnou minulostí, do něhož mísily se vroucí modlitby i povzbuzující slova naděje, aby vědomí vlastní slabosti, náhlé procitnutí k strašné skutečnosti neubilo již již umírající národ.

Když Kollár, Slovák rodem, Čech jazykem, Slovan srdcem, pronášel svoje věštecká slova, která k nám zní přes celé století jako proroctví vnuknuté Bohem Lásky a Spravedlnosti, činil tak proto, aby odvrátil příšeru zoufalství a sebevražedné resignace od budícího se národa.

Byla to reakce chřadnoucího, ale ještě života schopného organismu.

Jeho ohněm zapálila se srdce jeho nástupců v Čechách, na Moravě i na Slovensku, od jeho pochodně zanítily se desítky pochodní jiných a národ pocítil nový život, nové síly probíhající jeho údy.

Ve vědomí vlastní slabosti rozhlížejí se věštci světem a hledají oporu pro národ. Nalézají ji v hlásání všelidských ideálů — lásky a spravedlivosti — a slovanské vzájemnosti. Rusko. Slovanstvo je kotvou, jež udržuje člun český a slovenský v příboji řvoucího moře německého a mad'arského.

Avšak s rozvojem politického a národního uvědomění, vzdělání i hospodářské zdatnosti roste i vědomí vlastní síly.

Pláč nad slavnou minulostí, nad hroby polabských Slovanů i nad smutnou přítomností mění se ve výkřiky touhy po svobodě, v blesky hněvné satiry, a místo nevinného volání po humanitě a kultuře zaznívá tu a tam bojovný pokřik, jak vidíme u Friče, Hálka, Nerudy a Šolce.

Ale i zde je ještě mnoho smutku, třeba mužného, bez měkké sentimentality.

Znamení na nebi se množí a jsou stále hrozivější.

Příšera germanismu hrozí pohltiti nejen Čechy a pomocí mad'arských vlků i Slováky, nýbrž vztahuje své spáry na Francii, na Balkán, ohrožuje Anglii, podkopnou prací opanovává Rusko a milliony kolonistů připravují půdu pro nadvládu německou v celém světě.

Massy toho necítí. Opájejí se sněním o příští sociální rovnosti, bratrství, volají po odzbrojení; průměrná intelligence upadá v tupou, šosáckou resignaci, plujíc pohodlně v proudu passivní oportunity neschopné odporu proti tyranským choutkám Berlína, Vídně, Pešti, Petrohradu.

Berlín spokojeně a s d'ábelskou vypočítavostí brousí meč, mluvě hodně hlasitě o míru, aby nikdo neslyšel svist oceli.

Ale věštci — básníci bdí. Oni vidí tam, kde jiní nevidí ničeho. Sv. Čech předpovídá nynější strašný konflikt a Machar s Bezručem přímo volají do boje. Není to však romantická bojechtivost, jaká se nám jeví ve verších poetů první poloviče XIX. století. Je to vyjádření posledního logického důsledku: nepomáhaly slzy, nepomáhaly hněvivé protesty ani

satirické šlehy — nepomáhala loyalita ani hlásání lásky a spravedlnosti — bylo čím dále, tím hůře.

Proto zavrženy vzdechy, slzy i protesty, jejichž místo zaujala hrozba násilím, výzva k revoluci.

I v české i ve slovenské poesii shledáváme odraz skutečného života.

Čechové, jichž bylo v Čechách a na Moravě mnohem více než Němců, rostou kulturně, politicky i hospodářsky přes všechen útisk; s rostoucí energií roste i vědomí vlastní síly a odvaha k činům, když slova nepomáhají.

Slováci, tísněni několikeronásobnou přesilou mad'arskou, ztrácejí půdu pod nohama — a bodré, optimistické názory energického mládí mění se v tony hluboké bolesti, resignace, ba i pessimismu při pohledu na stálé a stálé ztráty, na stále mizející břeh, podmílaný barbarským příbojem mad'arismu. Avšak ani zde vřelá láska k národu nedovoluje propuknouti zoufalství, nýbrž přemáhá černé chvíle beznaděje modlitbou a vírou ve vítězství spravedlnosti.

Dnešní doba ukázala Čechům i Slovákům možnost osvobození. Čechové i Slováci ihned pochopili nutnost vzájemné podpory, nutnost jednoty, k níž je nabádali jejich básníci.

Dnes revoltují Čechové i Slováci.

Jeden nepřítel — jeden cíl.

Je to opět Život, který nás tiskne na společnou cestu, jež je určena citem a rozumem, a jest nutným důsledkem celého našeho novodobého vývoje, jak se jeví zhuštěně, ale věrně v naší poesii.

Jestliže válečná hesla našich poetů dodávají nám dnes síly a rozněcují naši odvahu, pak bolest a slzy jejich očist'ují naše duše od sobectví, chytráctví, velikášství. Bylo třeba obojího, abychom dnes byli tam, kde jsme.

I z těch hořkých slzí i z těch plamenných výkřiků pomsty mluví k nám jedna duše, jedno srdce, jeden cit: nevýslovná, nikdy nehasnoucí láska k národu.

To cítíme všichni bez výjimky a proto jsou nám ti proroci a věštci zvláště dnes tak nevýslovně drazí.

Jak se zkrátila ta dlouhá doba jednoho století!

Jak blízko, na dosah ruky jsou nám ty dávno mrtvé drahé hlavy, ta dávno zprachnivělá šlechetná srdce!

Jak pravdivě zní dnes ta vřelá slova, která se mnohým z nás ještě nedávno, před samou válkou zdála býti marným sněním, prázdným gestem, frází, nebezpečným omamným nápojem!

Jaké zadostučinění těm srdcím zlatým a ocelovým!

Dnes, v době nejosudnější, kdy jde o život nebo o smrt celého československého národa, saháme k jejich slovům jako k osvěžujícímu prameni nového nadšení, nové víry, nové síly a odvahy.

Co hlásali naši věštci a proroci slovem, stává se dnes činem. V jejich době bylo i mužné slovo velkým činem. Doba uzrála — slov dnes nestačí — je třeba oběti.

Všem, kdo dovedli vtěliti slova našich věštců a proroků ve skutek, jdouce hledati naši svobodu se zbraní v ruce do deště kulí a hromu děl, posvěcuji tuto knihu, neboť oni jsou nejblíže těm, kdo slovem věšteckým připravili půdu naší revoluce.

Děkuji upřímně Kraj. Výboru Českého Nár. Sdružení v New Yorku, Slovenské Lize a Československému Uměl. liter. klubu v New Yorku za umožnění vydání této knihy, mistru R. Růžičkovi za vzácnou pomoc a radu a p. A. Achecovi za laskavé přepsání básní pro tisk.

New York, 16. října 1917.

Ferd. Písecký.

JAN KOLLÁR.

Nar. 1793 v Mošovcích na Slovensku.

—

SLÁVY DCERA.

PŘEDZPĚV.

I.

AJ, zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
 někdy kolébka, nyní národa mého rakev.
Stůj, noho, posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,
 k obloze, Tatry synu, vznes se, vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
 jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
 v těchto krajích na tvou, Slávie, šíji chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
 zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
O věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
 ó krajino, všeliké slávy i hanby obraz.
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
 od Dunaje k hltným Baltu celého pěnám:
krásnohlasý zmužilých Slavjanů kde se někdy ozýval,
 aj, oněměl už, byv k úrazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
 Kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
 tvé vin těchto počet spáchaly někdy ruce,
neb krve nikde tolik nevylil černidlaže žádný
 nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
 ten kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
Nechť ruce, nechťby jazyk v okovy své vázal otrocké,
 jedno to, neb nezná šetřiti práva jiných.

Ten kdo trůny bořil, lidskou krev darmo vyléval,
po světě nešťastnou války pochodni nosil:
ten porobu slušnou, buď Goth, buď Skýta, zasloužil,
ne kdo divé chválil příkladem ordě pokoj.
Kde jste se octly, milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pily?
Sorbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové jste Ukrů?
Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá.
Rci, strome, chráme jejich rostlý, pode nímž se obětné
dávnověkým tehdáž pálily žertvy bohům:
kde jsou národové ti, jejich kde knížata, města,
jenž první v severu zkřísili tomto život?
Jedni učíce chudou Europu plachty i vesla
chystati a k bohatým přes moře vésti břehům,
kov tu jiní ze hlubin stkvoucí vykopávali rudných,
více ku poctě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neúrodné rolníku ukázali rádlem,
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných
cest sadili, chládek by stlaly vůkol i čich.
Muž syny města učil stavěti, v nich vésti kupectví,
a mládˊ svou učily tkávati plátno ženy.
Národe mistrovský, jakové pak máš za to díky?
Rozškubaný hnusné zpotvořenosti věnec.
Jak včely med zavoníc kradné se do úle cizího
stádně hrnou a pak matku i dítky bijí:
tak tu domu vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý
soused ovil těžký smutně o hrdlo řetěz.
Kde spanilá v zelených hájích pěla písně Slovanka,
už hlaholem zpěvná ústa umlkla němým.
Kde z mramoru stály hromného paláce Peruna,
z troskotaných sloupů teď psota chlévy dělá.

Kde k nebi své věžila staroslavná Arkona týmě,
zlomky drobí teď tam hostě cizího noha.
Rozbořené želejí zdi chrámu Retry pověstné,
kde čněly, už ryje tam hnízdo si ještěr a had.
Slávy syna k bratrům přišlého v ty kraje nezná
brat vlastní, aniže vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizí zarazí ze rtů a tváři slovanské,
zrak mu lže Slovana, sluch klamy bolně kazí.
Neb tak přehluboko vtlačila znaky Sláva synům svým,
místo že jich vymazat nikde nemůže ni čas.
Jak dvě řeky, spojilo když i jich vody jedno řečiště,
přece i po drahné cestě je barva dělí:
rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou
až posavád loučí dvůj očividně život.
Odrodilí synové však své sami matce začasto,
bič macechy hříšné oblizujíce, lají.
Nejsou ni Slované životem, nejsou ani Němci,
půl toho, půl toho jen jak netopýři mají.
Tak peleší v krajinách osmanské plémě helenských,
koňský na vznešené vstrkna Olympy ocas.
Tak porušil zištný Europčan dva světy Indů,
za vzdělanost vzav jim ctnost, zemi, barvu i řeč.
Národ i čest zmizely, s jazykem bohové zde zanikli,
jen sama zůstává příroda nezměněna.
Les, řeky, města a ves změniti své jméno slovanské
nechtěly, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.
Ó, kdo přijde tyto vzbuditi hroby ze sna živého?
Kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?
Kdo rce to nám místo, kde cedil svou někdy za národ
krev Miliduch, kdo na něm sloup mu památky složí?
Kde hněvivý novotám, otcovskou prostotu bráně,
válčícím Slovanům Kruk po slovansku velel?
Neb kudy vítězný máchal meč v půtce Bojislav
a v pokoji šťastnou zákony řídil obec.

Už jich více není. S rachotem surového rekovské
    články jejich zhoubný láme oráče lemeš.
Stíny jejich na dvou se časů hněvajíce ničemnost,
    ve mhle sivé těchto zřícenin úpně vyjí.
Úpně vyjí, že osud posavád se smířiti váhá
    a vnuka krev lecjak tam hnije, tam se mění.
Jak muselo v tom by studené být k národu srdce,
    jenžby tu slz jak nad kostmi milenky nelil.
Avšak umlkni tichá, na budoucnost patři, žalosti,
    osluněným rozptyl mráčky myšlének okem.
Největší je neřest v neštěstí láti neřestem,
    ten, kdo kojí skutkem hněv nebe, lépe činí.
Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne,
    tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.
Cesta křivá lidi jen, člověčenstvo svésti nemůže,
    a zmatenost jedněch často celosti hoví.
Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu,
    co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba.

1824.

ZPĚV II.

ZNĚLKA 124.

2.

NEPŘIPISUJ svaté jméno vlasti
    kraji tomu, v kterém bydlíme,
    pravou vlast jen v srdci nosíme,
    tuto nelze bíti ani krásti;

dnes neb zítra vraha zemi másti
    a lid v jařmě jeho vidíme,
    přece, když se duchem spojíme,
    vlast je celá v každé svazku části.

Vzácný ovšem citu nevinnému
jest i háj ten, řeka, chalupa,
kterou praděd nechal vnuku svému;

ale meze vlasti nerozborné,
jichž se bojí tknouti potupa,
jsou jen mravy, řeč a mysli svorné.

1824.

ZNĚLKA 138.

3.

SLÁVIE! ó Slávie! ty jméno
sladkých zvuků hořkých památek,
stokrát rozervané na zmatek,
aby vždycky více bylo ctěno.

Od Uralů Tatrám na temeno,
v pouštěch, kde má rovník počátek,
až kde slunka mizí dostatek,
království jest tvoje rozloženo.

Mnoho's nesla, avšak křivdy činů
nepřátelských všecky přežila,
ba i špatný nevděk vlastních synů.

Tak, když jiní snadno v půdě měkké,
ty jsi trůny sobě tvrdila
na století rumích dlouhověké.

1824.

ZPĚV III.

ZNĚLKA 23.

4.

ŘÍKÁTE mi, že to zákon káže,
by Sláv v Uhřích řeč svou pochoval.
Dobře, než kdože jej ukoval?
Lidé. Či to více než Bůh váže?

Zákon boží národům všem záže
mír a spravedlnost zvěstoval,
a to, aby každý miloval
vlastní jazyk nade všecko dráže.

Může-li lidská božskou, časná věčnou,
konečná, leč s pýchou neslušnou,
proměniti vůli nekonečnou?

A co tvor víc milovat má zkumný,
či vlast malou, mrtvou, bezdušnou,
čili národ velký, živý, umný?

1832.

ZNĚLKA 24.

5.

BOŽE. Bože! který dobře mínil
veždy s národy jsi všechněmi,
ach, už nikdo není na zemi,
kdo by Slávům spravedlnost činil!

Kde jsem chodil, nářek bratrů stínil
všudy veselost mé duše mi,
ó ty, soudce nade soudcemi,
prosím: cože tak můj národ zvinil?

Křivda se mu, velká křivda děje,
žalobám pak se a zármutu
našemu svět rouhá aneb směje.

Aspoň v tom nech moudrost tvá mi svítí:
kdo zde hřeší? či kdo křivdu tu
dělá? či kdo tuto křivdu cítí?

1832.

ZNĚLKA 60.

6.

NEJEDENKRÁT věru tak se zdálo
mysli mé a srdci bolnému,
jak by ku otroctví věčnému
všechny Slávy nebe odhodlalo;

tak je duší samostatných málo,
tak se chladně mají ke svému,
tak se přilepují k cizému,
jak by vlastních sil jim chybovalo.

Nejvíc pak to rozhořčuje žele,
že lid náš v tom manství ubohém
křižuje sám i své spasitele;

v zoufání jen to zve k víře nové:
kdo dá počet z toho před Bohem,
my či naši zotročitelové?

1832.

NÁPIS.

7.

NÁROD tak považuj jediné jako nádobu lidství;
a vždy, voláš-li: "Slovan," nechť se ti ozve:
"Člověk!"

FR. LADISLAV ČELAKOVSKÝ.

Nar. 1799 v Strakonicích v Čechách.

—

OHLAS PÍSNÍ ČESKÝCH,
(1839.)

CIKÁNOVA PÍŠŤALKA.

8.

NÁŠ TATÍČEK nebožtíček
ledacos věděl,
nám ubohým Cikáňatům
nic nepověděl;
uměl pít, uměl hrát,
měkce dělat, tvrdě spát,
za pět prstů pěkné věci
kupovat.

Náš tatíček nebožtíček
o nás málo dbal,
měl podivnou píšťaličku,
nám jí nenechal:
Kde ho rádi uctili,
dobře mu zaplatili,
na své oči div divoucí
spatřili.

Z kapsy vyndal píšťaličku,
oheň rozdělal,
jak zapískal, všecky švábы
z domů vyvolal:
Musil šváb ze vrátek
zrovna nebo nazpátek,
potom dostal červeňoučký
kabátek.

Když zapískal na píšťalku
po vsi, po městě,
hned za ním německé myši
byly na cestě:
Musely vandrovat,
podle jeho tancovat,
s hráze chutě do rybníka
hopcovat.

Ach, tatíčku nebožtíčku,
kam jsi rozum dal!
Kdybys nám byl píšťaličku
aspoň odkázal!
Máme teď nouzi třít,
mohli jsme se dobře mít,
v Čechách, také na Moravě
pansky žít.

KRATIČKÁ MODLITBA.

9.

PANE bože, zachovej
naše oseníčko;
ke žni hojné požehnej
zlaté obilíčko;
před zlobou nám ostříhej
i před ohněm střechy;
k dlouhým věkům dochovej
všecky věrné Čechy!

EPIGRAMMY.

PAMÁTNÍ LÍSTEK.

10.

NEUČ své krajany nenávisti neplodné,
neohlušuj, nezaslepuj,
a raděj v srdce jim štěpuj
cit lásky dělné, nezávodné.
Buď jist, až v milování jen se uzdraví,
že moudrá sama se nenávist dostaví.

KAROL KUZMÁNY.

Nar. 1806 v Brezne na Slovensku.

—

NAD TATROU SA BLÝSKÁ . . .

11.

NAD Tatrou sa blýska, hromy divo bijú:
Zastavte sa, bratia, veď sa ony ztratia,
Slováci ožijú.

To Slovensko naše dosiaľ tvrdo spalo;
ale blesky hromu zbudzujú ho k tomu,
aby sa prebralo.

Ešte jedle rastú na kriváňskej strane:
kto slovensky cíti, nech sa šable chytí
a medzi nás stane.

Už Slovensko vstáva, putá si strháva:
hej, rodina milá! hodina odbila,
žije matka Sláva!

SLÁVA ŠL'ACHETNÝM.

12.

KTO za pravdu horí v svätej obeti,
kto za l'udstva právo život posvätí,
kto nad krivdou biednych slzu vyroní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Keď zahrmia delá, orol zaveje,
za svobodu milú kto krv vyleje,
pred ohnivým drakom kto vlasť zacloní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Kto si stojí slovu, čo priam shrkne svet,
komu nad statočnosť venca v nebi niet,
koho dar nesvedie, hrozba neskloní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Pán Boh šl'achetnosti nebo vystavil,
večné on pre podlosť peklo podpálil;
kto ctí pravdy božskej božské zákony:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

SAMO CHALUPKA.

Nar. 1812 na Hornej Lehote na Slovensku.

—

SPEVY
(1868).

SMÚTOK.

13.

NAD Tatrou sa nebo kalí,
kalí mraky hromovými;
mutný sa Váh i Hron valí
krají žialom uvädlými.

Váh i Hron Slovensko rosí,
Slováci doň slzy ronia:
matka Tatra smútok nosí;
jej detom do hrobu zvonia.

Hrob ten pre nás zrada čierna
do tej zemi vykopala,
ktorej krev slovenská verná
neraz v obet už sa liala.

Nesmúť, Tatro, milá mati!
slož so seba šat ten tmavý:
hoj, — Bôh zradu tu prevráti
zradcom na ich podlé hlavy.

A náš kraj sa zas osvieži,
a vykvitne kvetom novým:
jasný Váh i Hron pobeží
spevným pol'om Slovákovým.

LIKAVSKÝ VÄZEŇ.

14.

SLIKAVY, zo zámku, junák väzeň hl'adí:
či Tatra už kopnie? či sa háj už mladí? —

Rozvíjaj sa, háju, ty moja hospoda:
zažiadala sa mi tá zlatá svoboda.

Tu moja hospoda na skale vysokej;
tu ja junák väzeň vo veži hlbokej.

Mocné moje ruky o skalu prikuté;
bystré moje nohy v železách obuté.

Rúčky moje, zvyklé nad Turky víťaziť:
hoj, ktože mi vás dal k tej skale priväziť?

Nožky moje, zvyklé zámky naskakovať:
hoj, ktože mi vás dal tak ťažko okovať?

Dali mi vás, dali, zo troch stolíc páni,
keď nás postriel'ali v král'ohol'skej stráni.

V tej zakliatej stráni, hoj, v tom krutom boji:
tam ste vy mne padli, vy junáci moji!

Jedni popadali, druhých zaväzili:
veru že sme, bratia, neštastný boj bili. —

Hoj, vyletel vietor zo zelených hájov,
niesol zlú novinu do slovenských krajov:

Tie zelené háje za nami uvädly;
tie slovenské kraje v tažký žial' upadly. —

Kraje naše, kraje! veď sa vám zazdalo,
že už tak ide byť, ako by byť malo.

Zdalo sa vám, zdalo, ale nestalo sa;
tie naše nádeje ako rania rosa:

Slnko ju prihreje, vietor ju oveje:
tak ste vy nám zmizly, vy naše nádeje!

A čo by tam zmizly? — či sa už vyžila,
jako bútla jedl'a, tá slovenská sila? —

Nezmizly. — Hoj, nesmúť, ty rodinko moja;
a kto sa nás báli, nech sa nás len boja. —

Len sa mne ty rozvij, háju môj zelený:
nebudem ja dlho v zámku zaväzený.

Hoj, nezaväzia ma tie hlboké väže:
hoj, nedostrežú ma tie zámocké stráže.

Tie hlboké väže — veď ich já prelámem:
tie zámocké stráže — veď ich já oklamem.

Hoj, počím sa ony za mnou v pohon dajú,
už ma ty ukryješ, zelený môj háju. —

Pomôž, Bože, pomôž, na tú našu Tatru:
na Tatre vysoko roznietim ti vatru.

V tej kosodrevine vatru si roznietim:
slovenskej rodine svobodou zasvietim.

A čo dobrý junák, keď tú vatru zočí,
z údolí i s holí ku mne si priskočí.

Kolo mňa, junáci! kolo na okolo:
hoj, bude nám bude, jako nám nebolo! —

Nech mi len valaška zablyskne sa v pästi:
dá Boh, lepšie dni nám svitnú v našej vlasti.

Nech len strelba naša po horách zahučí:
dá Bôh, že sa lepšej pravde svet naučí.

Tej pravde slovenskej: mne tak, ako tebe,
nezáviď inému, čo praješ sám sebe. —

Zavej vetre, zavej, cez hory, cez háje:
pozdravže mi, pozdrav, tie slovenské kraje.

Pozdravže mi, pozdrav, tie slovenské rody:
hoj, udre raz i nám hodina svobody.

BOLO I BUDE.

15.

VEJE vetor, veje, od Tatry k Dunaju:
smutné hlasy idú po slovenskom kraju.

Po slovenskom kraju také idú hlasy:
už sa pominuly tie slovenské časy.

Časy naše, časy, časy našej slávy,
keď nad Nitrou vialy slovenské zástavy.

Hoj, Nitra, zlatý trón kráľa Svätopluka;
čo raz naň pomyslím, srdce vo mne puká.

Boli sme my, boli medzi národami,
jako ten náš Kriváň nad tými Tatrami.

Bol ten náš kraj v kvete, ale ten kvet zvädol:
dobrú noc, Slováci! váš deň už zapadol.

A keď aj zapadol, veď on zase svitne;
ten náš slovenský kraj v nový kvet vykvitne.

Hore sa, Slováci! Hore sa! — a Bôh dá:
bude Slovák ešte, čím býval inohda.

Stojí ešte, stojí, Kriváň nad Tatrami:
bude Slovák, čím bol medzi národami.

KRÁĽOHOĽSKÁ.

16.

NA Kráľovej holi jasná vatra svieti:
okolo tej vatry dvanásť hornych detí.

Hoj, švarná to junač, ako jeden všetci:
valaška im v pästi, karabín na pleci.

V opasku širokom pekných pár pištolí:
také deti rastú na Kráľovej holi. —

Nad Kráľovou hoľou čierne mraky staly,
ten náš milý národ v ťažkom nám je žiali.

V tom našom národe, zle to tam, nedobre:
krivda za stôl sadla, pravda u dvier žobre.

Do Kráľovej holi bijú hromy s neba:
hoj, ktože zastane, národ náš, za teba?

A ktože by zastal? nik, iba Bôh a my:
Bôh do krivdy hromom, a junák gul'ami.

Pod Kráľovou hoľou jasné šíky stoja:
hlas volá: do zbroja! ty rodinko moja!

Do zbroja! Kto si syn svojho rodu hodný:
abo že mi zahyň, abo buď svobodný!

BOLESLAV JABLONSKÝ.

Nar. 1813 v Kardašově Řečici v Čechách.

—

BÁSNĚ SMÍŠENÉ.

TŘI DOBY ZEMĚ ČESKÉ.

17.

BYL jednou čas, kde krásné Čecha jméno
tak slavně znělo v uších národů,
že od celé Evropy bylo ctěno
co jmeno reků, chrabrých vojvodů.

Byl jednou čas, kdy každý hrdým býval
tím krásným, slavným, čestným jmenem [Čech,
kde České vlasti syn se honosíval,
že ctitelem jest věd i uměn všech.

Byl jednou čas, kde sladké slovo české
s výsosti trůnu slavně znívalo,
kde slovo to v harmonii nebeské
v palácích knížat se ozývalo.

Tenkráte cítil Čech, že Čechem jesti,
tenkráte hájil kmene svého čest;
tenkráte kvetlo v zemi lvově štěstí,
jemuž lze jen při lásce k vlasti kvést —

Však ten čas minul. Nepříznivá doba
nastala, ach, Českému národu;
sil jeho mravních zmocnila se mdloba,
on klesl sám v duchovní porobu.

Čech přestal vlast, svou matku, milovati,
on sebe sám si přestal vážiti;
on přestal na své otce zpomínati,
jich hodným být přestal se snažiti.

Čech zapřel vlast i krev i mluvu svoji,
on z domu vyhnal bůžky otců svých;
on s cizincem se v řeči, mravu pojí
a odříká se bratří pokrevných.

I zatmělo se slunce České vlasti,
i zaplakal tu její genius;
ze země prchly národní vše slasti,
i prchly sbory slavných českých Mus.

Ó což tu želel vlasti věrný ctitel
uplynulých těch zlatých v Čechách dob.
Ó což tu truchlil pravý lidu přítel,
vida jak národ v mrzký klesá hrob. —

Však ejhle: "Vzhůru!" volá anděl Páně.
"Povstaňte z hrobů!" trouba jeho zní;
"vyjasněte se, chrámu vlasti báně —
spěj, národe, k slavnosti vzkříšení!"

Tak lásky k vlasti anděl slavně hlásá —
a hle! tisíce z hrobů vstávají.
Z nich všeliký, že opět živ jest, jásá,
a všickni Pánu díky vzdávají.

Duch slavných otců v zázračné své síle
oživuje vše vlasti končiny;
radostně zní tu: "Vstalť jest této chvíle —"
z úst obětníků v chrámě otčiny.

Nuž, vstaňte všichni, kteří posud spíte;
dennice vzešla — jitřena se rdí.
Slavíci pějí — aj! proč ještě dlíte?
Hana tomu, kdo bude poslední!

Ó žijte, bratří, národu zas svému,
nebuďte mrtví jeho údové!
Přihlaste se zas k matce své a k němu
co věrní bratří, věrní synové.

Ctěte svůj jazyk, zvyky své a práva,
dokažte skutkem, že jste Čechové —
a vlasti České opět vzejde sláva,
kterou se skvěli naši předkové.

ONDREJ SLÁDKOVIČ.

Nar. 1820 v Krupine na Slovensku.

—

ZBIŤ — LEBO MRIEŤ.

18.

SEDLAJ, rušaj, tu hodina!
Volá, volá v boj otčina!
Tavon! tavon! v krve polia,
V blesky, hromy vlasť nás volá!
Hoj otčina!
Otčina!
Zbiť! lebo mrieť!

Okúnáš sa? ledačina!
Nemáš mena Slavian — syna.
Pušku v päsťi, — kosy, mlaty!
Kto rátať chce vrahov čaty.

Hoj otčina!
Otčina!
Zbiť! lebo mrieť!

Hoj, krásny pád, hrdinský pád!
Za vlasť umreť kto by nerád?
Mor ho! mor ho! len ho ty zmor!
Za Všeslaviansko hor sa, hor!
Hoj otčina!
Otčina!
Zbiť! lebo mrieť!

VELIKÝ PÔST.

19.

HUK, lom ve dvorane, kde v skoku rozčulenom
Bachantky stroja pohanskú svoju nezdobu,—
víno hrá i čaj každučkým úda členom,
hľadajúc žertvy mladé, hoj! privčasnému hrobu:
Tak prejde jeden deň a prejde druhý a tretí,
a vždy len: hurra! hejsa! a nikdy prísné: beda! —
Až jedno i druhé krýdlo dvier sa rozletí,
vo dverách zastane si postava škaredá:

Popolom sivejú sa rozmetané kostruby,
kol očí hriechov čiernych čierne prstene,
z huby bol'astný úsmech jej ceria zuby,
na lícach bľadost prežltlej rovná stene,
na údoch nahých visia zrebné pazdere
a povraz reže v opadlé smilstvom boky:
Pôst! rečie! — Výskot onemie bujnej sbere
a skamenejú v nohách fašiangu divé skoky. —

Od stola verných vykradli sa zradní Judáši,
vyviedli drábov krivdy k záhrade pána slávy,
striebrom platili zradu farizejskí tí velikáši,
na posmech škľabili pysk kňazi krivohlaví.
A národ? národ vrešťal: kríž, po zákonu!
Ohluplý podlosťou, spodlelý vo hlúposti
zavraždil pravdu. Čo konec tomu shonu? —
Hlad a smäd duše; velikým pôstom postí. —

Velikým pôstom, tisícročným morená duša národa
už prischla ku kosti koža slovenskéj postavy:
Pôsť len, pôsť, Slavian! dosť tebe chlieb a voda
za hriechy tisíc liet, za spor tvoj tvrdohlavý,
za cudzobažnosť! — Vidíš, nepáli teba ešte
dosť útrob hlad: väčšie muky si spravíš;
štípeš vlastný úd v zakrvavené kliešte
a vlastný chrbát háčkovým bičom si krvavíš! —

Pôsť len! hej, treba tebe pôstne pokánie,
až vytrezvie ti hlava bludom rozpilá
a vstúpi na jazyk ti svätobľne vyznanie
odrodilstva, v ktorom ti hrud doteraz hnila;
až znovuzrodí sa v tebe svojstva žila,
zriekneš sa pýchy aj bezráznosti netopiera,
zvolíš si cestu, — bárs bodľačím sa pokryla, —
od suchých macochy prs, k sladkému lonu materi! —

Slováci moji! vy druhovia bied Jóba,
vy postíte tiež, — ale pôst sami ste si volili, —
železná ruka drží vás tam, kde chudoba,
kde povrhlosť, kde slabosť stány si rozbily:
Služba planá vám, pre vás není postupu,
blesk metropôl je výsada renegátov,
tí za hriech chválu, vy za ctnosť beriete potupu,
tí pánov majú, vás sedľač nechce za bratov!

Plakávali ste skôr v prehorkých žalobách,
už teraz vyschly blenové prúdy očí,
už utuženým v mučedlníctva dobách
sila skutkov chladných žilami vám sa točí;
vytuchnul v srdciach vám zápal poesie,
vyšumely z hláv milé preludy mladosti,
muž viery, deja muž, nový vo vás žije,
nesklonný chlap, ktorý dávno už, tvrdo postí.

Veliká, ťažká čaká na vás úloha;
chystajte, pripravte sa v motlitbe a pôste,
kušať bude ďas k odpadnutiu od Boha,
pre chlieb, pre krajny sveta vy diablu sa neproste!
Hotoví buďte; prijde ešte velikých múk Piatok veliký,
ešte raz zrúknu besom vrahovia svobody,
Europou rozlietnu sa zúfalstva kriky, —
a potom? potom slávte velikonočné hody!

1824.

SAMO BOHDAN HROBOŇ.

Nar. 1820 v Sielnici na Slovensku.

—

K SOKOLOVI.

20.

SOKOLE bielý vták, vysoko ty lietáš,
milý, mocný Bože, čože ty znamenáš?
"Z vysoka já hrada, od zlata prestola,
znamenám slobodu božieho národa.
Letím čiernou nocou, svety zakliatými,
tratiac pierka zlaté krielmi trepúcími.
Kde to pierce padne, zem sa zatrasoce,
krížom krážom nocou zora sa zlegoce.

Kto to pierce zdvihne, bude mi brat rodný,
bude on jediný v kliatbe syn slobodný." —
Budú teba, sokol, krkavci naháňať,
budú tvoje zory mrákavy zacláňať. —
"Mám já pozor bystrý na krkavcov katov,
mám já na mrákavy tisíc vetrov bratov."
Bude tvoja pierca skrývať zem zakliatá,
nenajdeš, sokole, rodného si brata!
"Bude pierca moje zakliata zem skrývať,
bude oheň živý zem krutú rozrývať.
Zablysne sa strela od prestola zlata,
zjasá sa svet slávou rodného mi brata." —
Leť že, sokol, nocou, svety zakliatými,
tratiac pierka zlaté krielmi trepúcimi!

KAREL HAVLÍČEK.

Nar. 1821 v Borové v Čechách.

—

DO PAMÁTNÍ KNIHY V BUKOVINĚ V TATRÁCH.

21.

KDYBY Mořské oko
jenom slze byly,
slze, co Poláci
za vlastí ronili:

Kdyby bělohorská
hanba v českém srdci
tak věčně bydlela,
jak sníh na Lomnici:

Kdyby se spojili
Srb, Chorvát, Slovenec,
jak malé potůčky
ve velký Dunajec:

A kdyby Rus otrok
zlámal pouta carská,
jako drtí dřeva
vichřice tatránská:

To bychom volali
hlasem z Tater hromů:
Vídeň, Berlín, Pitěr —
ať padnou do hrobu!

1842.

ŠUSELKA NÁM PÍŠE.

22.

ŠUSELKA nám píše
až z německé říše,
bysme přišli
Němcům pomoct,
že jim kručí v břiše.

Hoj, vy Němci chámi,
nehrajeme s vámi,
co jste si tam
nadrobili,
to si snězte sami.

Německo je vaše,
Čechy ale naše,
nefoukejte
nám z Frankfurtu
do slovanské kaše.

Však se Frankfurt lekne
a čepičku smekne,
až český lev
zježí vousy
a ocasem sekne.

Hoj festina lente,
švábský parlamente,
my ti dáme
pro laksirku,
počkej, saframente.

1848.

LOUČENÍ ČECHŮ OD NĚMECKÉ ŘÍŠE.

23.

LOUČENÍ, loučení,
což je to těžká věc!
Ach, jak srdce bolně cítí,
když se musí rozloučiti
Česká zem od Němec.

Když jsme se loučili,
oba jsme plakali:
Němci přehořké žalosti,
Češi srdečné radosti
slze prolévali.

Umřeš ty nebo já,
neumřem obadva;
kdo vyhraje, bude pánem,
zazpívá druhému amen
a pak ho pochová.

1848.

MOJE PÍSEŇ.

24.

PŘISLIBUJTE si mně,
poroučejte si mně,
vyhrožujte si mně:
přece zrádce nebudu!

Moje barva červená a bílá,
dědictví mé poctivost a síla;
varte, Němci: Já jsem Čech!
hr! já jsem Čech!

V Brixenu 12. VII. 1854.

JANKO KALINČÁK.

Nar. 1822 v Hornom Záturčí na Slovensku.

—

POZDRAVENIE.

25.

VY pýcha moja, hory vysoké,
hory vysoké nad mojí krajinou,
dávno už duše mej túžby hlboké
vás uzreť chcely, uzreť vašich synov:
Roky minuly, túžby sa splnily,
vy ste sa jak mrak pred dušou zjavily.

Duša nad vámi často lietávala,
často snívala o vašej vel'kosti;
neraz vás ruka vo snení objala,
bo ste vy našej obrazom prešlosti:
Bo ponad vámi i budúcnosť sveta
jak sen o žití nad dieťatom lietá.

Šťastný, kto medzi vámi vypestený,
vašou vel'kosťou oči si pásava,
ten vašou mocou, silou obživený,
hore až k nebu do letu sa dáva;
odtial' jak príval doluká zletí,
živým i mrtvým k životu zasvieti.

Vy vrchy moje, žial'om obtočené,
jak matka ponad mrtvými dietkami,
vy smútevate, l'adami skl'účené,
nad tým nešťastím, čo leží nad vami:
Šak slza z vašich vyronená očí
l'ady roztrhá a sňahy rozmočí.

Vy vrchy moje, keď som vás nechával,
smútil som jako za matičkou dieťa,
vám, že objímem, sl'uby som skladával,
vel'kosťou, žial'om našeho pôl sveta.
Vel'kosť vaša je vel'kosťi mohylou,
taká i moja je — a vaších synov.

Len túžby naše a naše bolesti,
tie sú skutočné, tie žijú od vekov,
a tie keď najdú si k životu cesty
i hrobu puknú od našich nárekov:
Tak v túžbách vel'kých sa my objímajme,
vel'kosti našej vel'ký život dajme!

1846.

JANKO KRÁĽ'.

Nar. 1822 v Lipt. Sv. Mikuláši na Slovensku.

—

JARNÁ PIESEŇ.

26.

ZAKUKALA kukulienka jarnú, čerstvú nôtu,
vyvoiala zas celý svet ospalý k životu.
Slobody hlas mocný budí zase všetky zeme:
a my chlapci podtatranskí či sedeť budeme?
Tajná sila všetky hate a prekážky borí:
a nás slabých majú vysmiať naše zrutné hory?

Hýbajú sa Podtatranci, spríbuznené rody,
nad Slovanstvom prebudeným svitá deň slobody.
Niet krajšieho v svete mena ak' svoboda svätá,
všemohúce toto meno nikto nezahatá!
Pohynuli naši bratia za to meno zkazou —
ale z mohýl ich vychodia zástupy víťazov.

Hej, sloboda, krásne meno — svetu na závade!
Bračekovci naši drahí, vrahovia sú všade:
jeden prosto, druhý s boka, tretí v stranu inú
chcejú zničiť našu drahú slovenskú rodinu.

Zdvihnul sa kúr od Dunaja, zdola oblak tmavý,
smutné chýry prichádzajú o víťazoch Slávy:
dolné púšte donášajú žalostnú ozvenu —
Bože milý, či si na nás celkom zapomenú?
Jeden klame, druhý vraždí — samí pekelníci,
a tretí sa z nás vysmieva, že sme ničomníci.

Ej, zakukaj, kukulienka, jarnú, rezkú nôtu,
vyvolaj len všetky sily slovanské k životu!
A vy, bratia naši rodní, roztratení v svete,
zlorečeno vaše meno, keď sa nehýbete!
Podajte si bratské ruky k veľkému životu —
kukučka nám bude kukať novú, rezkú nôtu!

DVE STARÉ PESNIČKY.

27.

I.

SOBOCH strán Dunaja pyšné vršky stoja,
Dunaj ich podmýva, preto sa ho boja.
A ten milý Dunaj len sa vopred valí,
trebárs ho neprajník špatným múlom kalí.
Sriekly sa dva vrchy, že zahatia Dunaj,
ukázal trhanom figu jarý šuhaj.
Ukázal a ziskril bystrýma očami,
letia za ním dráby s holými šabľami.
Hej, chlapci slovenski! nič sa my nebojme,
len my v jednej gliede ak' vojaci stojme!
Nič sa my nebojme, keď sme telo jedno,
jak nás povešajú — veď padneme vedno!
Ešte si raz ruky, šuhajci, podajme:
znali sme spolu žiť, spolu i mrieť znajme!

II.

Tam, kde niet milosti, ani jej nehľadaj,
bez biedy, bez boja víťazstva nečakaj!
Na slová, na reči už viac nič nedáme;
dosť sa navraveli — čože z toho máme?

Povedali mnohí, že pôjdu za nami,
a teraz po kútoch noťa so svrčkami.
Radi zutekáme od svrčkovej noty —
hanbte sa, bezdušní vy, takej roboty!
Naši nepriatelia rastú ako tráva,
keď na jar daždíček teplý poprcháva.
Trávičku prerastlú Janíček pokosí
a zemičku čiernu krvičkou porosí;
porosí, poleje, postelie šabľami —
nič sa my nebojme, Pán Bôh bude s nami!

1865.

OROL VTÁK.

28.

KEBYCH ja bol orol vták,
vyletel bych nad oblak,
zaplieskal bych krýdlami
nad našimi Tatrami.

Tatra, pusté doliny,
já váš vtáčik rodinný,
jak prst osamotený,
letím v blesku, hrmení.

Hrôza desí celý svet —
horký, ťažký je moj let,
víchrice ma srážajú,
perká so mňa padajú.

Dneska zima, zajtra dážď —
ty, vlasť moja, nič nedbáš,
nedbáš, čo v tej hodine
tvoje vtáča zahynie!

A tvoj vták v krutom boji
o to všetko nestojí.
Radšej zhynie na poli,
ako by žil v nevoli.

A tvoj vták ďalej letí
búrkam divým v ústrety:
milší mu je vol'ný let,
než ten celý šíry svet.

1873.

VILIAM PAULINY — TŐTH.

Nar. 1826 v Senici na Slovensku.

—

POZOR SLOVÁCI!

29.

POZOR Slováci! blíži sa nový deň,
bo mrákavy Tatier sa už tratia;
hor sa! zavŕšme otroctva dlhý sen,
deň slávy nám svitá, drahí bratia.
Kto teraz ešte ďalej snívať žiada,
ten z rodu Slávy už zradne odpadá.

Pozor Slováci! zbrane sa lapajme,
nabime pušky a brúsme kosy!
Hor sa do šíku! brat k bratovi staňme,
sem k nám! Slováka meno kto nosí.
Kto teraz ešte ďalej hlivieť žiada,
ten z rodu Slávy už zradne odpadá.

Pozor Slováci! Hurra, ku zástave:
nech zvonia šable, nech brinčia kosy;
nech slavský prápor vedie nás ku sláve,
nech krev vrahov slavské polia zrosí.
Kto teraz ešte ďalej trpeť žiada,
ten z rodu Slávy už zradne odpadá.

1848.

ZMIERAJÚCI DOBROVOL'NIK.

30.

ZAVIEVAJ vetierku po tej puste šírej,
azdaj mi priveješ túžby mojej milej.
A keď hor poletíš ta pod Javorinu,
pozdrav že tam pod ňou drahú mi rodinu.
"Koníčok môj vraný, nedávno mi daný,
už ma neponeseš, už som dorúbaný."
Koníčok môj vraný bolestne si vzdychá,
už ťa viac nevidím, má dedinka tichá.
"Nezomriem na slame, lež zomriem na koni,
keď s koňa poletím, šabľa mi zazvoní.
Šabľa mi zazvoní, trúba zaspieva mi,
jamu mi vykopú Slováci šabľami."
Na tichom mi hrobe jahody rásť budú,
a vtáci doletia a zobať jich budú.
Vtáci tí doletia z rodného mi kraju,
a krásnu mi pieseň o ňom zaspievajú.

1849.

"SLOVENSKO, TY JEŠTĚ SPÍŠ?"

31.

NESPÍM už viacej! už raz i mne svitá,
otvárám už oči, hľadím po domove;
vidím, že Tatra v chmár smútku zavitá,
bo v putách je pod ňou plemä Ábelové.

Oj, žial'né, trpké je moje precítenie,
bo mojej neresti v svete páru nenie.

Nespím už viacej! vidím tú pustotu,
do ktorej cudzinec vsotil rod môj milý,
vidím jeho zbytky, moju nahotu,
v nejž si putá l'úbe národ zotročilý.
Oj, zle je, Slováci, oj, zle je, nedobre:
Krivda za stôl sadla, pravda u dvier žobre.

Nespím už viacej! vidím i tie vazy,
v ktorých ztúply moje údy zmeravené,
po nichž vláča sa zmyje, zemeplazy,
vyssať mi konečne telo vycivené.
No verím, že raz Bôh splní moje prosby:
A dopraje slávnej dožiť sa dňa kosby.

1875.

J. V. FRIČ.

Nar. 1829 v Praze.

—

SLOVAN.

32.

BA OTROK, rab je Slovan! Však tím otrokem
byl i ten Bůh na kříži.
Vždy stíhán, zrazen, souzen, bičován,
budoucnost přece nosil v tom velkém srdci svém!
Od malé hrstky žen a chátry litován
i k zemi kles' pod hrozna kříže tíží
a přece sám nad sebou nezaplakal.
Na pohled zhynul, byl i pochován —
tam v hrobě však oděl se novým životem,
by celý svět i s peklem z tmy vylákal. . .
Strážníci, pozor! Vzkříšení se blíží!

Ba otrok, rab je Slovan! Ale Spartacus
měl také duši v sobě.
Hrozíte se vyhrůžky takové? —
Jsme také nazí, sprostí; přec máme citu kus —
a poznali jsme, čí jsme bídní sluhové,
ten starý svět, že jedním krokem v hrobě.
Nedáme s mrtvolou se pochovávat!
Nám kynou noví, mocní bohové.
Rab zlámal okovy, — teď, světe, s ním to zkus!
Neradno bylo k zábavě mu dávat
meč do rukou; ten meč teď platí — tobě!

Ba otrok, rab je Slovan! ale hodina
i nám i vám již bila!
Upřímnost, lásku, víru, statečnost,
ba vše, čím oplývala ta slávská rodina,
vydrala vaše nám nenávist, zuřivost
a slávu naši v hanbu potopila.
Jak teskno bylo nám tím živořením
v okovech zlých, kde byla hříchem ctnost,
kde hlad byl otcem nám a sestrou chudina,
kde zrada spásou, láska umučením —
až nadějná jen zoufalost nám zbyla! . . .

Ba, otrokem — byl Slovan! Bílým otrokem
a kles' pod jarma tíží!
Nastává soud: Všech pánů hrozný pán,
ten osud neúprosný, se zeptá v hněvu svém,
proč vámi bídný Slovan v pluh byl zapřahán,
proč posmíván a rozpřažen na kříži?
Vy plémě Kainů! Co mu odpovíte?
"Do ruky jeho buď náš život dán —
on dobrý! Všecko zlé nesplácel nikdy zlem". . .
Možná! Jen pozor, ať se nezmýlíte,
a pomněte, že soudný den se blíží! *1846.*

JÁN BOTTO.

Nar. 1829 na Vyšnom Skalníku na Slovensku.

—

SMRT JÁNOŠÍKOVA.

V.

33.

"ZHOTUJ dušu k odchodu! — kto mi to povedá?"
Chce ruku hor zodvihnúť, ale sa mu nedá.
A hlas jeden preletí zimným vichrom cezeň:
"Bols', Jánošík, vol'ný, pán; ale si už väzeň!"

Vol'nosti, vol'nosti, mával som ťa dosti,
a teraz ťa nemám ani za dve hrsti!
Vôl'a moja, vôl'a, kam si sa podela —
či svetom za letom si mi uletela?
Hoj lietaj len, lietaj, keď ti taká ďaka,
lenže si vylietaj lepšieho junáka.
Lietaj len, prelietaj nad tie moje hrady,
azda sa tá lipka ešte daraz zmladí —
a keď sa nezmladí, sadni na prút holý,
zaspievaj, zašteboc: boly časy, boly —
zaspievaj a vyleť prosto hor' do neba:
lebo Bôh nestvoril svet tento pre teba!

Zvonia na deň — mne na noc. Oj srdce, nežiali:
my skoro spať musíme, bo sme skoro vstali!
Spať večne—kto to káže? Bôh? — l'udia, tyrani.–
Z pol cesty, z sveta môjho, ja l'uďmi vyhnaný!
Oj, l'udia, l'úti l'udia, vy draví šakali!
brať život? zkiaď to právo — či ste ho vy dali?!

L'udia — hej! l'uďmi radi menujú sa oni,
tí, čo l'udské i božské šliapajú zákony.
Zákon len jeden u nich, jeden zákon vlčí;
právo v putách — a pravda na hraniciach blčí.
No prijde i prijsť musí ten bohatier boží,
čo zákon pošliapaný na oltár vyloží;
no prijde i prijsť musí ten vel'ký deň súdu —
a za stôl si zasadne pravda mojho l'udu. —
Zomreť! tak výrok, — dobre, ja chodil po zboji;
ale kto viacej zbíjal, ja, či kati moji?
Ja chodil po zboji, po tom širom poli,
aby som zabudol o ťažkej nevoli,
ja chodil po zboji pol'anou bezdrahou,
aby som naučil pravde pyšných vrahov;
ja chodil po zboji, za svobodu zlatou,
aby som rozrážal putá svojich bratov.
Svoboda, svoboda, svobodienka moja,
pre teba mne páni šibenice stroja!

Preto, že som ťa schytil, keď ťa psi trhali,
i vyniesol omdletú medzi Tatier skaly,
vlastným dychom ťa choval, na srdci zahrieval
a ťažké tvoje rany slzami polieval:
preto mreť?—oj, rád zomrem, bo s'sa ty mne, milá,
za to jedným pozrením dávno odmenila.
Znám to prvšie prezrenie, dosial' v duši tleje,
keď vzchodiac blysly na mňa dve hviezdy nádeje.
Oj, viem, všetko smrť vezme, len nie tie dva blesky,
tie mi svietiť budú hor' v ten môj svet nebeský. —

SCHYTILY MA . . .

34.

SCHYTILY ma žrebce života,
zastať, obzrieť sa nestačím —
celý svet sa mi len tak mihotá:
letím, letím, a kam, za čím!

Ha hó, ha hó! vy bujné sily,
nechcem ja prejsť len tak ten svet:
z kolísky rovno do mohyly —
ani ľúbiť, ani trpieť.

Či tá žiar v srdci len tak zhasne?
Len tak zajde zrak sokolí?
A diela Božie také krásne,
a národ drahý — v nevoli.

NAD MOHYLOU J. KOLLÁRA.

35.

KTO to tu plače? — že, vraj, mrtvý On!
Nie! neverte — to sú klamy.
Pravda, že na deň odzvonil už zvon,
no, zora tu, nad horami!

Kto to tu plače? — že, vraj, proroka
odznelo slovo — pustý dom.
Neverte, bratia — zdvihnite oka:
slovo to stalo se telom!

Kto to tu plače? — že On nežije,
kto to tým svet i nás mámi?
Páčte len vôkol: Slovanstvo žije —
a duch Jeho medzi nami! *1859.*

VÍTĚZSLAV HÁLEK.

Nar. 1835 v Dolinku v Čechách.

—

BALLADY A ROMANCE, (1874).

PŘED BOJEM.

36.

"KDYŽ už jste všechněm zahráli,
vy páni, na svůj inštrument:
to smím si též dát zahrát já —
svůj skládám komplement.
Jak já vám zpívám, tak mi hrejte,
mou píseň písní zprovázejte,
víc pravdivou, než ladnou" —
A muzikanti vpadnou.

"O tanci zpívej, o holkách,
kdo hnít chce doma za pecí,
já nechci lhát a lichotit —
chci v pravý šat se obléci.
Čas jinam zve. Čas na palaše —
však hudba, ta jest kletba vaše,
v ní naše síly vadnou" —
A muzikanti vpadnou.

"Nedivte se, ó nedivte;
dokážu hnedle, co jsem řek'.
Toť hůř, než rána morová,
kdo v babím létě hledá lék;
kde místo luhů tráva spaslá,
kde místo ohně jiskra zhaslá:
to kuráž nedá žádnou" —
A muzikanti vpadnou.

"Vy bloudíte, jak věčný žid,
ten širý svět, to domov váš;
svou bídu šlete na pranýř,
a almužna — to podíl váš.
Jím písní srdce navracíte,
cizáky k činům roznícíte:
a doma sovy vládnou" —
A muzikanti vpadnou.

"Vy přestali jste ducha mít,
tím roztříštěn váš hlavní klín;
vy hudete a hudete —
však slyšte: hudba není čin.
Při vetchých houslí stálém pláči,
tím nevzrostou nám pomáhači:
to nedá mysl řádnou" —
A muzikanti vpadnou.

"Vy malátníte, drobíte —
žel bohu! že to musím říc.
Vy chlubíte se hanbou svou,
a místo srdce máte plíc.
Vám milejší jsou cizé díky,
odchováváte odpadlíky —
lid s duší podlou, zrádnou" —
A muzikanti vpadnou.

"Ten nezná čas, kdo s loutnou hrá,
kdy žádá čas, by stál zde muž;
však vůle vaše ochablá,
a nabroušen je cizí nůž.
To není láska, jež jen zpívá
a na zápas se bratří dívá
s vlažností bezpříkladnou" —
A muzikanti vpadnou.

"Těch cukrování už je dost;
již líně dost nám teče krev.
Jsme národem holubičím —
však v našem štítě stojí lev.
Nuž, muzikanti! ještě tuto,
a pak buď jinak rozhodnuto:
vlast ránu žádá pádnou" —
A muzikanti vpadnou.

JAN NERUDA.

Nar. 1834 na Malé Straně v Praze.

—

ČESKÉ VERŠE.

37.

1.

A CHCEŠ-LI ještě, osude,
za volnost mého lidu
mít bledé, suché oběti,
nuž, mne uvrhni v bídu.

A chceš-li mocný osude,
snad život ještě míti,
nuž, můžeš ruce krvavé
v mém srdci sobě smýti.

A drahou matku žebrat nech
a pohaň otce v hrobě,
jen svobodu, ach svobodu
dej bratřím v brzké době.

A vyrvi lásku, královnu
z života mého bájí,
jen svobodu, ach svobodu
ať bratři moji mají.

2.

My neumíme ještě umírat
pro vlast, pro národ, zlatou pro svobodu
a proti všemu vlasti prospěchu
kramářsky vážíme svou vlastní škodu.

My neumíme ještě umírat
a neumíme ještě býti mužem;
však umře-li ta naše krásná vlast,
zdaž my pak ještě dále žíti můžem?

POSLÁNÍ NA SLOVENSKO.

38.

SLOVENKO, Slovenko, matka naše pláče,
a Tvůj zpěv po horách jak veselé ptáče.
Matka pláče, volá: "Kde jsi, dcero moje?"
a Ty z chladné dálky: "Nejsem více Tvoje!"
Kdo, když matka pláče, vesele si zpívá,
kdo, když matka volá, chladně jen se dívá,
kdo se sříká vlastní staré matky svojí,
toho se i samo slunce dotknout bojí.

Matka vlast tak chuda, ztrmácena!
dlouhou prací ruka její třesoucí se,
dlouhým žalem hlava sněhem lesknoucí se —
což Tvým srdcem nehne ubohá ta žena?

Hanba nám, když sami matku nesživíme,
věru že my pomoc také neprosíme!
ale matka volá, ruku k srdci klade:
"Pojď již, dcero, nechť Tvé čelo zlíbám mladé!"
Vždyť jsi v srdci dobra, nebuď v dálce chladné,
sic Ti vlastní srdce jednou hořem zvadne.

Chuda jsi, však mlada a máš oko jasné
a v Tvém srdci bují steré písně krásné —
nechceš s matky čela zahnat mračno tísní,
nechceš její staré srdce zahřát písní?
Či snad z chudoby Tvé, sestro naše tichá,
vzrostla Tvoje cizá a mrazivá pýcha?
Nejchudší jsi ovšem z chudinké rodiny,
ale sestrou naší slední do hodiny,
slední do hodiny, k vzdechu poslednímu
můžeš bratry vinout ku srdci svojímu —
či nemáme dosti ran po těle celém
z bojů, v nichž jsme Tebe chránili svým tělem?

Či se za cizího hodláš, sestro, vdáti,
za cizince jíti a nám s bohem dáti?
My tu ovšem vzdechnem: "Dej Ti pánbůh štěstí!"–
v oblacích však havran jinou píseň věstí.
Nevidíš, že vůkol země žízní prahne,
a že od západu černé mračno táhne?
Věru než se Tvoje nevinná šíj sehne,
slovo času v Tatrách již se v hrom rozlehne!
Má tatranský orel paní své se ptáti:
"Či smím s bratry Tvými v jednom šiku státi?
či mám s bídným supem trvat u pokoji
a pak oči klubat mrtvolám po boji?"

Slovenko, Slovenko, bojím se o Tebe,
sestro moje drahá, chraň Tě dobré nebe. —

NA PEŠŤSKÉ KALVARIJI.

39.

MIMO města konec, kde víc dusu není,
stojí pahrb tichý, "hora utrpení."

Jenž jsi v jaře, též však ještě ve pašiji,
bídný lide, sem pojď k hoře Kalvariji.

Stál jsem na hoře té v jarní chvíli drahné,
hleděl, jak sem Slovák v zpěvných houfech táhne:
jedním vroucím dechem pomodlit se spolu,
pozpívat si spolu, ulevit si bolu.

Muž jim předříkával, druzí zpěvně za ním,
písní začali a — ukončili lkáním.
Dlouho hora lkala, je již pozatměno,
muž zve naposledy trpitele jmeno:
"Pomodlem se ještě za dušičky také,
pomoci jež nemají zde pranijaké."

Ustaň! — slovo k srdci žhavým uhlem sáhlo,
hrdlo mě to stáhlo, dech se palně úží —
cos to prořek', prostý, slovenský ty muži?
Bože, věčný bože, tak jsme milovali,
kam jsme jen tu lásku, kam ji pochovali —
posud na Kalvariji Čech Slovák dlíme —
bratr za bratra se více nemodlíme.

KOSMICKÉ PÍSNĚ.

XXV.

40.

"VLAST svou máš nade vše milovat!"
to ve hvězdách zlatě psáno
a krassího hvězdám nad zákon ten
zákona není dáno.

Proto má planeta slunce své,
jež k druhům ji měkce pojí,
a každý má hvězdnatý nárůdek
odvěkou oblast svoji.

Proto i kometa jiskrná
tak dlouze své tělo plouží,
že do světa zahnané atomy
po vlasti nazpět touží.

1878.

XXVI.

41.

VZHŮRU již hlavu, národe,
k nebi své zdvihni oči!
viz: jsou tam i malé hvězdičky,
kol nichž se velké točí!
Toť prostě tím: ty maličké
z jadrného jsou fládru,
ale ty velké a poslušné
jen z plynových jsou hadrů.

Troufám, že při té myšlénce
srdce ti povyskočí —
nuž — buďme tou malou hvězdičkou,
kol níž se velké točí.

Jde to, ach jde! jen každý hleď
k vlastnímu dobře jádru:
budeli každý z nás z křemene,
je celý národ z kvádrů.

ZPĚVY PÁTEČNÍ.

(1896.)

"MOJE BARVA ČERVENÁ A BÍLÁ."

42.

TEN rudý prapor náš s tím bílým vedle polem —
jak bije, šlehá po svém bidle holém.
Hned plápolavě v rušnou dál se nese,
hned truchle choulí se a zimničně se třese,
a barva barvu v divé honbě stíhá,
až v očích, ve lbi, v srdci se nám míhá.
Viz — viz! teď ve výši se vzdmula krev
a po ní varem tryskla bílá pěna! —
teď vítr zadul — náhle nový zjev —
hle návěj sněhu, krví pokropená. —
a teď jak bílá holubice by se vznesla
a mihem do plamenů sražena zas klesla! —
myšlénku volá, myšlénku nám drtí
hned vedle barvy života ta hrozná barva smrti.

Ej vždyť ten prapor jak ty naše děje.
Když kroniku svou drahou do ruky si berem,
tu jedna stránka, jak když anděl sám ji pěje
a psána brkem z bělostného jeho křídla,
však druhá psána již zas rudým ďábla perem
a namočeným v kouřná pekel vřídla.

A jaké děje, taký ten náš lid!
zlo — dobro, démon — bůh jej žilobně probíhá,
dnes jak by zářné z úběle byl slit
a zítra tělo ssedlou krví plíhá.
Tvář jeho chvíli červená a druhou chvíli bledá,
dnes bílé křtěňátko — kmet zítra ubodaný,
dnes jasný učitel, jejž lidstvo k nebi zvedá —
a zítra mučedník zas luze ve psí daný.

Tak kolotáme vratkým životem se stále,
nám každý bílý den se do červánků zmhouří,
a červánky — ach, víme — novou věští bouří:
bij, prapore, jen bij, toť osud tvůj — bij dále!

Dvě číše zvedám květně pozavilé,
v té jedné víno červené a v druhé víno bílé:
vy barvy dvě, dvě světla, přes věky nám svěťte
a národ bojem, mírem k chrámům slávy veďte.
A pakli lidstvo po zemi se hlubným mořem vlní,
Čech bílý, rudý korál buď, jenž moře vzdorně plní;
a pakli lidstvo výší se jak alpstvo nad tou zemí,
Čech buď Mont blanc a Mont rosa a zvýšen nade
všemi;
a pakli lidstvo podobá se nebes hvězdné tváři,
Čech buď v ní bílou jitřenkou a rudým Marsem záři!
Leť vzhůru, prapore náš rudě svěží!
jak Spartáné v svém rudém bitev kroji
pod tebou Čechové ať s mečem v ruce stojí —
ty veď nás, k předu leť a vrahy oslň, sežži!

Leť vzhůru, prapore náš mléčně bílý,
Přemyslův orle plný vzdušné síly —
pod tebou květ se rozlož krásou tklivý:
jak bílý bůh to národ spravedlivý.

Dej osud bojů nám, co muž a rek jich snese,
pak ale nad hlavou ať ráno rozbřeskne se,
z červánků slunce vyskoč, lehni českým polem —
buď v Čechách bílý den a plno růží kolem.

ZA SRDCEM.

43.

JÁ nejsem Robert král, ne Douglas, jeho rek,
    však srdce moje samo ryčně letí
již napřed v plně vzešlý, ve budoucí věk
tam, kde se nejvíc hemží nepřátelé kletí —
    nuž, za ním, k předu, věrné české děti!

A bitvou vysekejte mně to srdce ven —
    toť srdce dobré, dím to sám, však směle,
a věru že vám stojí za kýs horký den,
za paží zdatný vzmach a vlnu krve vřelé,
    vždy srdce české, je-li české cele!

To moje jest, nechť soudí bůh sám v nebesích. —
    zda jindy duše moje blahem výskla,
než když Tvé líce, lide, samý nach a smích,
a zdali jindy slza do oka mi vpryskla,
    než když Tě ruka vraha bídně tiskla? —

A až je vysekáte, zas jím mršťte dál
    přes věků rozhráň, za kynoucí leta
až tam, kde nepřátel nám nový vzroste val:
nám Čechům z žárných mečů věčná dána meta —
    rád byl bych při vás do skonání světa.

LÁSKA.

44.

SRDCE to lidské — ach bože, prebože —
za zlobu může snad, za lásku nemůže.

Že prý jsi, národe, božím tom na světě
jako to bodláčí, v cestě jež zakvete,
jako to děťátko, které se z chudiny
zrodilo za těžké, neblahé hodiny.
Takému dítěti, nouze jež kolíbá,
každý se ve světě z daleka vyhýbá,
a kdo se přiblíží, blíží se v pohaně;
"Kéž jsi se zalklo už, proklaté cikáně."

Ej co ty řeči! co všechny ty klevety!
letím Ti, miláčku národe, v ústrety,
jako ta dívčice, lidská ta pěnice,
milenci letí vstříc v horoucí písničce:
"Hledím Ti v oči, byť světu se rouhaly!
Hladím Ti ruce, byť hadi v nich šlehali!
Rty moje na Tvojich hladově ulpějí,
byť jsi měl po retech jedových krůpějí!
Rámě mé toužebně hrdlo Tvé ovíjí,
byť Ti zlá choroba visela na šíji!"

Nejsi však, nejsi, jak lidé Tě dělají:
ruce a šíje Tvá sněžně se bělají!
Nejsi, jak říkají, zvětřilý v chudobě,
na prsou matky své slýchal jsem o Tobě:
tlouklo tak měkounce srdce to mateří,
ptačí jak srdéčko ustlané do peří.
Nejsi, jak říkají, zlotřilý v porobě,
v očích své matičky čítal jsem o Tobě:
povídka dojemná o zlatém člověku,
jehož bůh zachovej od věků do věků.

Koho bych miloval širém tom na světě!?
srdce je vždycky, ach, srdcem jen dítěte —
do stáří, do skonu volá si po matce.
Přežil jsem matku svou, žiju jen památce,
přežil jsem lásku svou, měl ji tak na krátce —
všechno jsem oplakal, zase se osvěžil —
Tebe bych, národe, Tebe bych nepřežil!

JEN DÁL.

45.

Z BOUŘNÉHO času jsme se narodili
a krok za krokem v bouřných mračnech jdem
vstříc hrdě vznešenému svému cíli,
šíj kloníce jen před svým národem.
My věděli, co na nás cestou čeká;
byť hrom však bil a mráz nám v kosti vál —
toť jenom česká hudba odeněká,
my při ní půjdem k předu — dál, jen dál!

S tím národem, jenž je tak čistý, jasný,
jak byl by z rukou božích vyšel dnes;
jenž dosud v prsou nese idól žasný,
byť byl i před věky již za něj kles'!
Za volnost lidskou — v nás kdys rozekvětla! —
dnes stojí Čech, jak druhdy za ní stál:
ta myšlénka, která nás ve hrob smetla,
zas k slávě vznese nás — jen dál, jen dál!

Jen dál! Čas nový nové chce mít činy,
den nový vzešel k nové práci nám,
jeť sláva otcův krásný šperk pro syny —
však kdo chceš ctěn být, dobuď cti si sám!

Kde přítomnost jak dítě pozastesklá,
vše dávná sláva, byť v ní démant hrál,
je za korábem jenom brázda lesklá —
napněte lana — vzhůru plachty — dál!

Pryč se vzdechy, již umlkněte, rety,
že přízeň doby není jasna tak!
což růže neotvírá svoje květy,
když mezi ní a sluncem rozstřen mrak?
Pryč s klímotem již u kormidla lodi:
kdo chvíli stál, již stojí opodál,
den žádný dvakráte se nenarodí,
čin dvakrát nezraje — jen dál, jen dál!

Nám slunce jako jiným skráně zdobí,
nám po noci jak jiným vzchází den,
jsme jako jiní syny velké doby —
ta žádá však si celých mužů jen!
Pojď sem, pojď sem, ty milounký náš hosti,
by truchlý rej náš plesem zas se zdál,
ty zlatá naděj, smavá troufalosti,
nes prapor náš, my s jásotem jdem dál!

My nevíme, co budoucnost nám chová —
však ještě žije českých bitev bůh,
a pro vítězství veliká a nová
je dosud širý dost ten český luh!
A chce-li bůh snad dát kdys nové seče —
nám stačí hlas husitský na chorál,
dost v zemi železa na dobré meče,
i v krvi železo — jen dál, jen dál.

Ach hleďme pilně ke korábu svému,
jsme jeho planky, hřeb jsme svěrný v něm,
a věrně, toužně přilneme-li k němu,
zas šťastna záhy bude Česká zem!
Však byť měl Čech již všechno ve svém klínu,
čeho si v nejbujnějších snech svých ždál —
to lidské moře nezná odpočinu,
Ty též ho neznej, stále měj se k činu,
dál, Národe náš drahý, věčně dál!

VÁCLAV ŠOLC.

Nar. 1838 v Sobotce v Čechách.

—

PRVOSENKY
(1868.)

NAŠE SLOVO.

46.

AŽ slovo naše vtělí se,
nám život bude narozen,
a v den se skutků promění
ten dlouhý prázdných tužeb sen:

Tuť doba slavná nastane,
den pohřbu to a vzkříšení,
když nad mohylou nadějí
čin své postaví zrození.

Však teď jen slovo máme, hlas,
než mocné jak Peruna řeč,
a ostré naše myšlenky
jak ostrou boží blesk má seč.

A náš když vstane apoštol
a svůj pozvedne pravdy hlas,
tu sám i mistr nevěry,
sám pekelný se třese ďas.

A protož slova držme se,
vždyť přec se jednou vtělí nám,
my slovem základ vykopem,
náš čin pak stavět bude chrám.

SONETY.

X.

47.

NA stromě našem sveřepí a tyje
tak mnohý pahejl bez květů a plodů,
jenž nahou vzrostu svého neúrodu
šumného listu bídným šatem kryje.

V něm k zkáze kmenu živná štáva hnije,
a když pak květných větví ve provodu
na topot zbujněl bičického rodu,
v žoldnéřské ruce naše srdce bije.

Nuž pozor, národa vy zahradníci!
je dlužno, aby zkázu nevzal strom,
přiložit tu tam pádnou sekeřici.

Nač sekat teprv, až ta vzejde bouře,
kdy pahejl od kmenu odděliv hrom
jej ohněm spálí smrdutého kouře.

1871.

SLÁVY DĚTI.

48.

PRAPOREC vlaje, k předu, Slávy děti!
Kdo v slávě zrozen, v slávě musí žít,
a je-li třeba pro slávu též mřít,
nedbaje ran, ni vzteklých hlasů kletí;
na půdě vaší světa vůz již stojí,
připněte k němu bujnou čtverspřež svoji,
ať křídlatý jak anděl dále letí:
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

Staré již rány zacelila doba,
na jizvy slušno nových dostat ran,
však láskou spjatý ten náš čtverohran
nižádná v světě nesdrtí již zloba:
nad Horu Bílou Blaník výš se nese,
i nad Kosovem Balkán již se třese,
a od Uralu slyšet pozdrav pěti —
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

Pozdravte slunce, jež vám jasno vzchází,
bratrských zpěvů hlučnou oslavou,
ať ověnčenou vaší nad hlavou
jak v vlastech vašich nikdy nezachází;
hle půda kyprá vaší krví drahou
vybujní v květy vaší silou, snahou,
jen svorným zorejte ji rádlem k setí —
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

Nad rumem hrobů již se fénix vznáší,
nuž k předu krok ku slávy pochodu
za krásnou, živnou lidskou svobodu
ať pějí svatí, klejí satanáši;

chorobný svět jak stařec nade rovem
oživne zpěvným Slávských rodů slovem
a nových krás se zaskví růžnou pletí —
praporec vlaje, k předu Slávy děti!

Již, Polsko zbožná, s mohyl sejmi kříže,
vždyť pláčem smyla's suchou jejich krev,
a z posvátných těch žalných smutků dřev
povstane chrám, v němž svoje složíš tíže;
v tvém srdci svatý lásky požár plaje,
jím Slovanské ozáříš k svátku kraje,
až v kruhu svorný budou chorál pěti —
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

Svůj starý ráj vám nebes říš otvírá,
svou věkovitou bořic ohradu,
a pestrých růží vonnou zahradu
vám k nohoum skládá stará země Cyra;
vy po synovsku lůžko ověnčíte,
kde v plenkách dřímalo kdys lidstvo dítě
a nejstarší teď v hrobích spějí kmeti —
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

Zločinná schne též ruka Moslemína,
co tolik ztropila vám zlořádů,
a s pozlacených věží Carhradu
již půlměsíce bledá zář shasíná;
však v brzku jižní pušky zahovoří,
klasická půda nové divy stvoří,
a Carhrad Kristu zas se pozasvětí —
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

Vy vonným oblakem zem zahalíte,
kdy od Kamčatky šíro k Šumavě
ku blahu lidstva, sobě k oslavě
zahradu rajských květů vysázíte;
i otevře se světlých nebes brána
a svoje pěje božstvu hosiana,
v sbor andělů duch slávy pozaletí —
praporec vlaje, k předu, Slávy děti!

ADOLF HEYDUK.

Nar. 1835 v Rychmburku v Čechách.

—

ZPĚVY POŠUMAVSKÉHO DUDÁKA
(1887--1890.)

O NAŠEM LIDU.

49.

NÁŠ lid je hodný; Bůh mě chraň
lež do tváři mu říci!
nechť doráží naň zloby saň,
on svatý klid má v líci;
ó hodný jest, a proto rád
jej objímám a hladím
a jako Švanda kamarád
proň dudy svoje ladím.

Ó hodný, hodný je náš lid;
on neví, co ho tíží,
on všecko za svatý dá klid
a červu neublíží,
i kdyby hruď mu provrtal
jak stěny už a stropy;
on nežehrá a snáší dál
a co kdo chce, to klopí.

Ó hodný, hodný je náš lid
a nerad s kým se sváří,
i psu, jenž za lýtko jej chyť',
odpouští s mírem v tváři;
nechť vlk by v žebra se mu vkous'
a kočka do podbradí,
on šetří je a srst i vous
jim lichotivě hladí. . .

Dost, lide, úklony jsi shrb',
kdo tepe tě, ať cítí,
buď žencem, jenž si plevel chrp
v čas ze pšenice mýtí;
pryč mraky z ňader, rýhy s čel,
ven s polí pýř a řepku,
psům vyceněný rozdrť kel
a vlkům polti lebku.

Tak nesmí to již dále být,
jak bývávalo prve;
nač stále mléko v žilách mít?
líp plamen bujné krve!
ať vykřikneme ten i ten,
kdy spálíme se trochu,
jen rab chce loutky z dcer a žen
a baby z švarných hochů!

DUMA V BOUŘI JARNÍ.

50.

JARNÍ bouře, jarní bouře,
hej, jak smetá sníh i prach;
luhy mladnou, lesy mladnou,
ledy tají na horách.

Jarní bouře, jarní bouře,
všecko jasno, čisto kol;
staré kmeny pučí znova,
z kypré země žene stvol.

Jarní bouře, jarní bouře,
co je shnilo, trhej, ruj. . . .
Jarní bouře, jarní bouře,
kdy jí budeš, lide můj?

CYMBÁL A HUSLE.

(1876.)

NEDIVTE SE.

51.

NEDIVTE se, se Slovenskem
že si pyšně vedu,
mátě ono hvězdy v očích,
ústa z medu.
Hlavu sice ze železa,
ale srdce zlaté,
brzy věru na sobáš k nám
přijecháte.

ČÍM DÁL TÍM HŮŘ.

52.

TAM se Hronec kmitá v šeru,
slovenský to junák věru,
šumný, driečný, plný zdraví —
od paty až kde se hlaví.

V rokytně se šatí mlází,
stříbrem na vše strany hází
jak gajdošům zeman spoře,
jako javor listím v hoře.

Není stříbro, čím on mrhá,
na tisíce slz to vrhá:
že ne bídám našim konec,
proto pláče šumný Hronec.

Tisíc let mít slzy v tváří.
tisíc let to pěkné stáří.
Z těch na tisíc nových máme,
ruce-li si nepodáme. —

JINDY A NYNÍ.

53.

SMUTNO na Slovensku, veselo bývalo,
každičké kvítenko zpěvánky dýchalo,
a každičký ptáčík zpíval samou vůní,
ale vše zapadlo jako kámen v tůni.

Oj, ty živá kráso, kam jsi se poděla,
jež jsi na kriváňském stolčíku seděla,
jež jsi zlatohlavem ovíjela hory
překrásno za bílé i večerní zory.

Ach, všecko jináče, kvítečka povadla:
jedna srdce chorá, a druhá odpadla,
drobní ptáčkové vůní nešveholí. . .
Slovač ochořela, srdénko ji bolí.

A ta živá krása do Kriváně klesla,
že máť krev sokolí v havran rod přenesla,
proto neprostírá zlatý závoj kolem,
že syn vrahům slouží za oteckým stolem.

Bože, o můj Bože, kdože to napraví,
kdo Slovensku smyje skvrny šedé hlavy?
Kdo napojí slávou jeho srdce smedné,
kdo je na královský stolec zase zvedne? —

Jaj to hovor planý, na koho čekati,
když každému mžikem storáz umírati?
Tomu nepomůže mocná ruka boží,
kdo za svoji matku život nepoloží.

A kdo v poctivosti Slovač nechce znáti,
lépe mu je, jestli v kámen se obrátí,
a kdo nechce býti na pomoci zplna,
líp, když zachvátí ho krevných časů vlna.

SLOVENSKO, TY JEŠTĚ SPÍŠ?

54.

UŽ roztál sníh s těch vrchů vyvětralých,
a dolů kalné bystřiny se ženou,
i Perun zase v mračnech černokalých
svým kopím blýská rukou napřaženou
a slunko teplej svítí níž a níž —
a Slovensko, ty ještě spíš?

Už z hájů bujných na pouť vesna kráčí
a různé svěží kvítí nese v klíně,
zas plna zpěvu je ta chasa ptačí,
čil skáče srn i jelen v doubravině,
a všecko hledá svoji rodnou skrýš —
a Slovensko, ty ještě spíš?

Už přišli čápi, přišli vlaštovice,
a vše se navrátilo ve své chatky,
už kvete hloh i keře ostružnice,
což nepospíšíš k matce rodné zpátky?
což naše jaro za nic neceníš?
Ach, Slovensko, ty ještě spíš?

U domku tvého cizák lípy seče,
jak ondy osekal též naše lípy,
v sbor cizí mládce, šuhaje ti vleče
a s děvuškami tvými vilně chlípí,
hleď, vlk se k salaším tvým krade blíž —
a Slovensko, ty ještě spíš?

Ó vstaň, ó pojď, už slunce k jitru spěchá,
a z jitřní záře není dlouho ke dni,
ten ztrácí věk, kdo chvíli prchnout nechá,
ó, nesmuť přec a k nám své oko zvedni:
tak ruku v ruce šťastni budem, slyš,
ó Slovensko mé, procitniž.

OBRÁZEK.

55.

CHÝŠEČKA jako panenka,
okénka jak dvě oči,
Váh jí své šumné rameno
kol bílých bočíků točí.

Chýžko-to tys mé Slovensko,
Váh-to je šuhaj český:
ty mu své bočky vymýkáš —
věř, děvče, to není hezký.

Takový párek galovný
nenajde pokraj světa:
jestliže půjdeš s Maďarem,
na věky po tobě veta.

SPOLEČNĚ.

56.

KDE slovenská sláva?
eja už je po ní,
už jí nedoběhne
ani tři sta koní,
už jí nedoletí
ani vlaštovice
ani vlaštovice,
ani sokol více.

Ulítla daleko
do širého pole,
sedla na Zvoleni
na vysoké hole
a s holí v dolinku,
Hronec pila bílý:
pamatuj, Slovensko,
co jsme sobě byli.

Bílý nepomůže —
pila Černý Hronec,
a přec po všem veta,
a přec všemu konec,
ještě se vynesla
v posled nad Lehetem,
by se rozloučila
s tím slovenským světem:
"Zůstávejte zdrávy,
vy slovenské prahy,
co vás překráčely
moje bílé nohy.

Ulítla, ó Bože,
jestli pak se vrátí?
čím tu milou slávu
dolů zavolati?
Jestli pak se ještě
zpátky k letu vzchopí?
nebo se jí věčnost
nad hlavěnkou sklopí?"

Veď se mi jen netrap,
Slovačino zlatá,
pláčem, naříkáním
nazpět nepřichvátá,
ale ti přichvátá
z daleké cizoty,
až budeš hotova
položit životy.

VDĚČNÍ PŘIBRÁNKOVÉ.

57.

MAĎAROVÉ hnědí,
ulití ze záští,
vy jste černá skvrna
na slovenském plášti.

Na slovenské síle,
veselosti zlaté,
a přec půl jazyka
od Slováka máte.

Šat jste mu pobrali,
a koliby čisté,
jeho rodnou písní
lásku sladili jste.

Místo pěkných šatů
huňačky jste dali,
na vinicích jeho
divě bursovali.

Ohněm jeho mysli
um jste si rozžehli,
v jeho hebké lůžko
slávou zpití lehli.

Strhali jste zlato
s jeho kabanice,
žitko pobrali jste,
a dali kotvice.

Slovensku jste krásnou
hlavu porubali,
hlavu porubali,
srdce probodali.

Maďaři, Maďaři,
tyranové věční,
pro Slovač jen máte
právo čtyrčvrteční.

Z hlíny rozum máte,
ale srdce z kovu;
na kříž jste přibyli
slávu Slovákovu.

Jen ji ukrývejte,
střezte ji palašem,
co zrozeno Kristem,
bude Mesiášem.

Slunko vzejde zase
když se časem kloní,
vojska je neskryjou,
vězte, Maďaroni.

Jako sokol zlatý
nad Kriváněm zplane,
a ten mrtvý Lazar
k životu pak vstane.

VE VŠEM ZBĚHLÝ.

58.

POCKEJTE jen, zlatí páni,
několikrát do jari;
umí Slovák leccos robit
a nejenom fujary.

Nejen cymbál, nejeň skřipky,
také píku, také meč —
ocele však nebude-li,
vezme palici a kleč.

SVATOPLUK ČECH.

Nar. 1846 v Ostředku v Čechách.

—

JITŘNÍ PÍSNĚ.

(1887.)

POD STARÝM PRAPOREM.

59.

VÝŠE ten prapor červenobílý,
hrdě ať zase k nebesům vlá,
v pažích ať nové procitnou síly,
k činům se vypne pravice mdlá,
znovu se vzpruží kročej náš vratký,
naděje smělá rozjiskří hled —
za čest a právo, za drahé statky
vesele v před!

Slyšte, jak šumí prapor ten starý
o mrtvých recích, nad nimiž vlál,
kolikrát nesl odpůrci zmary,
kolikrát v záři vítězné plál —
V krvavých cárech, do prachu kleslý
stlíval pak žalně po mnohý čas,
ale zas ruce věrné ho vznesly
v nebeský jas.

Splýval nám, bratři, na mladé spánky,
budil v nich roje vznešených dum,
zdouval se pyšně jarními vánky,
zněl nám jak orlích perutí šum —
Ale pak čela klesala, stydla,
mdloba nám ruce spoutala všem,
prapor náš svěsil mohutná křídla,
schýlil se v zem.

Pohleď, ó lide, záští jak šlape
drahé ty třásně v nepřátel smích,
lecjaká noha po žerdi tlape,
ruměné krví praotců tvých.
Prapor, jejž slzy nadšené světí,
má-li jim směšným strašákem slout,
má-li zde tlíti hříčka jak dětí,
hozená v kout? !

Druhdy jsme pod ním v lopotném boji
snášeli hojně strastí a běd,
mnohdy se chvěli v tísni a znoji,
ale přec chutě kráčeli v před.
Skloněn je teď, a škůdce si praví,
navždy že vypad' ramenům mdlým,
korouhev kleslá v posměch mu žhavý,
v potupný šprým.

Bratři, zda plápol hněvu a studu
mdloby vám chmuru nepudí s čel?
Raději nazpět do těžkých trudů,
v zápasy, strasti, do deště střel!
Svěží zas v pažích najdeme síly,
vytryskne znovu nadšení zdroj, —
vzhůru zas prapor červenobílý
vytyčme v boj!

TATRÁM.

60.

NECHŤ honců Arpadových vnuk
svou patu v leb vám ryje,
nechť vašim synům jarmo muk
na měkké vkládá šíje,
nechť sladkou řeč jim ze rtů rve
a vraždí naše bratry:
přec naše jste,
vždy naše jste,
jste naše jen, ó Tatry!

Ty čisté záře Mořských ok,
ten Kriváň nebetyčný,
ten bystrý Váhu, Nitry tok,
ten lid tak dobrý, sličný,
těch bájí starých krásná zvěst,
těch písní sladké vděky:
vše naše jest,
vše naše jest,
jest naše věků věky!

Nechť, synu Tater, dějů proud
nás mutnou vlnou dvojí,
nic neroztrhá tisíc pout,
jež od věků nás pojí,
jsme národ jeden, jedna řeč,
táž větev slávské lípy,
ni chytrá leč,
ni krutý meč
nás ve dvé nerozštípí.

A kdyby v různo větev tu
chtěl bratr vlastní rváti,
hned první hlahol jeho rtu
zlý blud a rozkol zvrátí —
řeč jedna zní ve sváru hluk
a jasným zvonem hlásá:
Týž retů zvuk,
týž srdce tluk
vás věčným svazkem pásá.

Nad Tatrou křídla rozpjal nám
duch věští orlím vzletem,
jenž stavěl svorné lásky chrám
všem velké Slávy dětem.
Nuž za ním předně my a vy,
jenž od boha jsme svoji:
syn Vltavy
i Moravy
i Váhu v jednom voji!

Těm klínům vzrůstat nedejme,
jež násilně nás dělí,
a svornou myslí hledejme,
co svíže nás a scelí.

Vděk hojný přijme český luh
od sladké Tater víly,
váš měkký duch
zas v boje ruch
zde najde křepké síly.

Nuž, páže k páži, k boku bok,
ať zví to širá země,
že bratři jsme, že shledá sok
v nás jedno svorné plémě.

Ó věřte! lepší vzejde čas
pro československé bratry,
až zahřmí zas
vše v jeden hlas
od Šumavy až v Tatry!

MODLITBA.

61.

Ó TY, jenž řídíš člověčenstva dráhy,
moc dáváš národům, jim neseš zmar
a rukou všemohoucí držíš váhy,
v nichž kolísá se vojů skon i zdar:
až hrozná bouře rozhodnutí třeskne,
kde padne los i mému národu,
buď tam, kde ocel spravedlivá bleskne
za plemen uhnětených svobodu,
buď tam ó Pane,
kde proti křivdě právo svaté stane!

Až národ plný zpupnosti a zloby,
jenž loupí jiným volnost, vlast a řeč,
a nad valnými zbitých plemen hroby
i na druhé svůj tasí kletý meč,
až léčkou zisku, postrachem a lestí
ku praporům svým připne světa půl,
by druhou podrobil své kruté pěsti
a pak i pomocníkům pouta skul —
Tam nebuď, Pane,
tam nechať hněv tvůj bleskem pomsty vzplane!

Až druhý lid, jenž sotva z jarma šije
sám vypjav, jiné poutá v okovy,
je tupí, vraždí, z jejich bídy tyje
a k jejich nářkům smích má surový,
až národ ten, — jenž cizí silou straší,
sám trpaslík, — v boj vyzve onu moc,
jež nocí, dnem zlé svědomí mu plaší,
jsouc jeho rabům hvězdou v žalu noc —
Tam nebuď, Pane,
tam nechať metla Tvého trestu vzplane!

Až budou ústy chvástavými lháti,
že za osvětu, volnost pádí v seč,
i jméno Tvé za clonu křivdy rváti —
Ty přehluš hromem pokryteckou řeč!
Nechť přestrojí se za rytíře ducha,
za vojsko světla proti barbaru:
hlas pravdy, práva dojde tvého ucha
přes licoměrných zbojců fanfaru —
Svým bleskem, Pane,
spal třásně liché, lží a klamem tkané!

Buď tam, kde škůdcům hrabivým se brání
rod ubohý, jenž snášel věky žal,
a život, jazyk, svobodu si chrání,
ty statky drahé, jež z Tvých rukou vzal,
kde o svůj úděl světový se hlásí,
o štěstí své a slávu budoucí,
buď tam, kde bídným vzchází hvězda spásy —
Ó vyslyš vlídně prosbu horoucí:
Buď tam, ó Pane,
kde slza lidu ztýraného kane!

NEVĚŘME NIKOMU.

62.

NEVĚŘME nikomu na světě širém,
nemáme jednoho přítele tam,
starý boj za každým skrývá se mírem,
soucit a přízeň jsou šalebný klam;
nevěřme radě ni chvále ni haně,
nevěřme pocelu, stisknutí dlaně,
nevěřme ničemu — všechno je mam.

Všude nám hrozí zášť lítého vraha,
dýku on skrývá i pod vábný kroj,
zhubit nás věčná mu, jediná snaha,
proti nám svatá mu všeliká zbroj:
plápolem válečným, osvěty třpytem,
v násilí zjevném i v úskoku skrytém
bez klidu vede ten odvěký boj.

Nevěřte! Baltu k nám peřeje hučí,
nevěřte! z jihu zní Adrie hlas,
nevěřte! minulé věky nás učí,
stále též varuje přítomný čas —

Na bratří zklamaných ohromném rovu
každým dnem úskočně klamáni znovu
či chcete, bláhoví, věřiti zas?

Jde-li kdo s pozdravem k našemu domu,
zve-li nás úsměvně pod vlastní krov,
nevěřme pozdravu, úsměvu tomu,
nevěřme nástraze lahodných slov,
nevěřme slibům ni přísahám svatým,
slavně nechť hlaholí nad stolcem zlatým,
ruce nechť královské píší je v kov.

Věřme jen sobě, své práci a píli,
věřme jen svatému nadšení v nás,
věřme jen vítězství slovanské síly,
která si podepře krajní tu hráz,
věřme, že národ náš, veliká Sláva
s korouhví lidskosti za štítem práva
dobude korunu velebných krás!

DOSTI NÁS.

63.

JSME slabí, malí — Dosti těchto řečí!
Jen, kdo tak zoufá, sláb a malý jest.
Oč byla Hellas, byla Róma větší,
než skrání nesmrtnou se dotkla hvězd?

Jak směšné byly našich předků cepy,
když celý svět se zdvihl proti nim,
a hle! svět celý zdrtil vůdce slepý
a Táboru se klonil věčný Řím.

Jen v srdce zápal, chrabrost bohatýrů
a budem vojsko netušených sil!
Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru,
a malým ten, kdo zná jen malý cíl.

NOVÉ PÍSNĚ
(1888.)

UKOLÉBAVKA.

64.

HLASY snivé,
konejšivé
slyším tiše pět:
"Zaspi, lide, temné časy
a než sen ti sváže řasy,
k nebes báni
díkůvzdání
zašeptni tvůj ret!

Oslav Pána,
že ti dána
země rajská v byt,
kde ti přáno žít a mříti,
o pradědů slávě sníti,
přelahodnou
řečí rodnou
hlasně hovořit.

Nechť se stmívá,
bouře divá
nechť se valí blíž,
ty jen zavři klidně víčka,

v loktech věrná stráž tě hýčká,
s tvojich skrání
mouchy shání,
v čele dělá kříž.

Chová hebce,
báj ti šepce
v ouško dětinné
o Blaníku, v jehož hrudi
kdysi rytířstvo se vzbudí,
Václav svatý
prapor zlatý
v pomoc rozvine.

Hlas ten chabý,
šepot babí
probouzí můj hněv,
že bych zvolal: Stranou, chůvy,
junácké nám třeba mluvy,
ze sna, klidu
duše lidu
jiný burcuj zpěv:

Mrak se blíží,
blesk se kříží, —
vzbuď se, lide, vzbuď!
Není chvíle k bajkám prázdným,
čas tě volá k činům rázným,
nehleď v nebe,
věř jen v sebe,
Blaníkem tvá hruď!

Z prsou vřelých
a hlav smělých
nevyjde-li v čas
k tuhé seči za otčinu
svaté vojsko velkých činů,
pak meč zkázy
neodrazí
žádný bůh ni ďas!

PÍSNĚ OTROKA.

(1895.)

XIX.

65.

UTICHNI teď, struno lkavá,
ticho, bratři — ztajte dech!
V ruku schyl se dumná hlava,
zbystřete svůj vnitřní slech!
Slyšíte-li? Slyšíte-li?
Z blízka, dáli temný zvuk,
jak by poutem zařinčely
milióny rabských ruk.

Celý svět širý
v nejzazší kout
temnou zní hudbou
železných pout.

Nespočísti, nedozříti,
co nás rabů chová svět,
myriády druhů cítí
stejnou bídu, stejný hnět —

berou nám i slova těchu,
trpět musí otrok něm:
Ticho dole! Ani vzdechu!
Kdo jen špetne — roubík sem!

Ale jen rukou
potřebí hnout,
ozve se v tichu
řinčení pout.

Zvuk ten mluví zvláštní řečí,
jíž moc žádná neztlumí,
jíž rab rabu tajně svědčí,
jíž pán bledna rozumí;
řeč ta nejednou mu plaší
s hedbávného lože sen,
děsnou vidinou ho straší,
že již blízek pomsty den.

Tekel ufarsin
v hodovny kout
píše mu ruka
v řinčení pout.

Darmo šepce: "Liché zvěsti.
Bez meče je rabská dlaň,
proti bouři holých pěstí,
ochrání mne strážců zbraň" —
Až hněv miliónů vzplane,
stráž tvá hrůzou oněmí,
okov ruky upoutané
v děsnou zbraň se promění.

Na lebky katů
v strašlivý soud
stotisíc třeskne
železných pout.

Z PÍSNÍ ŽEBRÁCKÝCH.

(1869.)

IV.

66.

VZALI nám tu naši zlatou
svobodičku vzali,
a korunu naši svatou
v bláto zašlapali,

pohodili zemské zboží
cizozemcům v tlamy,
se stěn hradů svými noži
sňali drahokamy.

Poskvrnili slinou vzteku
našich dějin desky,
a kol skrání našich reků
rvali věčné lesky.

Otců mrav nám štvali z domů
a jich hrdost s čela,
div, že jazyky nám k tomu
nevyrvali z těla.

Úrodu nám vzali s polí
a s ní bodrost naši —
A teď Čech s žebráckou holí
širým světem straší.

Životy nám ještě zbyly —
Nuže, šavli k straně,
abychom je položili
v poli slávy za ně!

SVETOZAR HURBAN VAJANSKÝ.

Nar. 1847 v Hlbokom na Slovensku.

—

Z CIEST.

OKKUPÁCIA.

67.

SLÚŽIL som král'ovi,
verndlovku nosil,
horúce skály som
slzami rosil. . .
hej, háj!
Pomáhal ujarmiť bratov,
nevolný pomocník katov!
hej, háj!

Za verným príkladom
vel'kého otca
veril som na slovo
jasného Vodca,
hej, háj!
Za to mi svobodu vzali,
Segedín, Vacov mi dali! !
hej, háj! !

1878.

II. KNIHA VERŠOV.

HORÁM.

68.

POLNOC tiahne, moja lampa pol'ahúčky hasne,
na papiere popísané nesvieti už jasne.
Zunovano hlavu kloním: vek i práca tiaži. .
Okom duše vidím naše hory v čudnom kráži.

Vidím v polsne Bielu Horu ponad rodným krajom,
Korlát trčí u jej päty ovinutý hájom.
Vidím šedú Javorinu, v lesný plášt sa túli,
lebo na ňu bystrým okom Inovec môj škúli!

Babia Gora nad Oravou neschodí mi s očú,
ona sladké bozky hádže dvojhlavému Choču;
ozvenami, spevom, krikom ktosi na nich volá:
"Nebojta sa, milujte sa, Král'ová som Hol'a!"

Letím ďalej krýdlom ducha ponad rodné strany,
zachytí sa krýdlo moje o žulové hrany:
to je Kriváň, tvrdé čelo dvíha k nebies báni,
pýši sa, že Slovenčinu štítom svojím chráni.

Hory, hory, naše hory, milujem Vás vrele,
máte moju dušu celú, moje srdce celé,
či vás dažde obmývajú, či vás slnko hreje,
či sa na vás oblak mračí a či mesiac smeje.

Krásne ste mi, hrdé ste mi, srdce po vás baží,
stojíte jak archanjeli na národnej stráži!
Ale zhyňte, srúťte sa mi v peklo strmým pádom,
jestli viac už nebudete Slovenčiny hradom.

FAŠIANGY.

69.

NUŽ sláva, sláva, prišiel tanca čas!
Hor! zapriahnite v sane vrancov pár,
huč, basa, škripky z futerála von,
nech piští skôr už ostrý klarinet!

Dvorana jasá morom drahých sviec,
kraj južný skytol kvetov ozdoby,
girlanda skvostná vlaje s podlahy,
dych parfýmov sa nežný rozostrel,
sál vlní sa už riekou šumných dám
a fúzy krúťac kreská kavalír!

Tak inde! U nás pôst a večný pôst!
Tak ticho, plavno šedý ide čas,
huk basy bol by mukou svedomia
a šípom bôľu husieľ ladný tón.
Nech veselí sa zpupný renegát,
nech krivou nohou čardáš depčí Žid,
nám pristane len práce komorka
a tichý plač nad mrúcim národom.

DOSŤ.

70.

NUŽ driemeš, ľud môj, v Tatier úbočinách,
za pluhom, v chate jarmo tlačí väz,
nad tebou v zámkov šedých rozvalinách
šum vetra kvíli: "Škoda tvojich krás!"
Tam býval síce tyran tvojím vládcom,
bral desatiny, hnietol ťa a bil,
no predsa nebol tvojho ducha zradcom,
tvoj jazyk ľúbil, starým mravom žil!

No teraz s výšin tyran sišiel v doly,
jak pavúk rozprestiera cudziu sieť;
nie telo viac je hračkou jeho vôli:
včul' ducha tvojho tríma cudzí hnet.
Z úst detí malých vyrvať rád by hlasy,
slovenské hlasy, svieži, rodný zvuk!
Nedaj si, l'ud môj! Bronia lepšie časy,
Boh hromom riekol: dosť už bolo múk!

SÚD.

71.

OBLUDY, k svojmu čo lásky nemáte,
zverom vám divým dobrý náš l'ud:
z očú mu slzy, krv z tela ciciate;
beda, už zneje trúba na súd!
Hrozný to hlas:
Slzy a krv — slzy a krv
na vás.

V bolestiach spíname mozolne ruky,
Zebaot počul prosebný ston:
zďaleka zavzneli hromové zvuky;
vydávať počal poplašný zvon
hrozný ten hlas:
Slzy a krv — slzy a krv
na vás.

Otroci národnej zášti a klamu,
v útrobách vašich smradl'avý kal,
v zrakoch sa zločinské bleskoty lámu,
zkazu a závrat srší ich pal!
Už je tu čas:
Slzy a krv — slzy a krv
na vás.

MODLITBA.

72.

Ó, PRÍDI, prídi sväté okamženie,
a zapál' v duši pustej živý plam,
až v zúfanie ma všedná nuda ženie,
bo darmo hľadí oko ku horám,
i na výšiny, sídla jasných hviezd.
Ja všade vidím potupu a klam,
a biedu dedín, hlúpu tuposť miest
a miesto žitia samé živorenie.
Ó, prídi, prídi rosa nebies chladná,
oj, ovlaž zaschlú utrpením hruď,
len kvapku malú prosí duša smädná,
a potom rád chcem navždy zaml'knuť!
Daj, Bože, aby moje slovo slávy
rod milý tuhým vzňalo plameňom,
ja, nemý, tichý, až po kurhan tmavý
kochať sa budem večne, večne v ňom!
Nech zhynie mena môjho ohlas slabý
a iné tóny temná skryje noc —
to slovo jedno vynajde si žľaby
a príde razom mojim na pomoc.
Hľa, hruď sa búri, silno sluchy bijú,
nadšenie letí v moju biednu chyž!
Už čujem jasnú slávy melodiu,
ó, zvuky sladké, leťte blíž a blíž!

SONETY.

PRÍSAHA.

73.

VIEM, že môj národ temer nemá mena;
viem, že ho rodní bratia málo znajú;
viem, bez neho sa deje odihraju,
a malým bude, i keď príde zmena.

Viem, že je špatný, biedny, svetom blúdi
a doma chabo znáša vrahov rany;
že na hrob môj tiež stokne znamä hany,
bár vylial by som krev zaň z vernej hrudi!

Viem, že môj silný hlas mrie bez ozveny,
bár by sa niesol jak spev cherubína!
Viem, že je marná žertva môjho žitia. . .

Poslednej chaty zakiaľ stoja steny,
v nejž hlaholila sladká slovenčina:
s tou chatou sviažem obsah svojho bytia.

TERCÍNY.

Ó VZMUŽ SA, ROD MÔJ!

74.

ACH, darmo u nás v poplach bije zvon,
hlas jeho zomre v granitovej stráni!
nadarmo zuní búrnej piesne tón!

Nás pred záhubou nikto nezachráni,
ba ani povesť nespomenie rod,
čo napadnutý kvíľbou len sa bráni.

Nik nezastaví prísnej suďby chod,
a tá nás tahá do tmy zabudnutia,
už práska stavby bohumilej svod,

už prvé stľpy z podstavcov sa rúťa,
až k nebu kundolí sa s ssutín prach,
a nad ním hladní krkavci sa krúťa.

Kde pozreš, samá slabosť, samý strach,
sbor silných otcov klesol do mohyly,
sbor našich umných blúdi v pustých snách.

V kút bezpečný sa už i mládež chýli,
jej strašná borba, hrozný v potu den —
mier bez borby jej vítaný a milý.

I milá neha, milá, mäkká lieň,
dar majetku a plná čaša slasti,
vín potecha a celovanie žien. . .

Nech národ ide trebárs ku prepasti,
nech orgiou si bláha vrahov pluk,
nech l'ud náš hynie v zákernickej pasti. . .

Nech rozhostí sa celé peklo múk
a dämon tmy nech svetlo naše hasí,
nám obranný štít padá z chabých rúk —

My tešíme sa! inu, také časy,
tak súdeno nám, taký sveta beh,
kto proti tol'kým tupú ocel' tasí?

My v púšti morskej, ďaleký nám breh,
čln slabý — nuž nech vol'no vetrom letí,
smrť naša ich a nie náš bude hriech!

Ó, beda, beda, slávnych otcov deti,
ó, spomeňte si na prešlosti jas,
z nejž mužná sila do slabých dňov svieti.

Ó, vzmuž sa, rod môj! Svrchovaný čas!

JOS. V. SLÁDEK.

Nar. 1845 na Zbirově v Čechách

BRATŘÍM V DÁLI.

75.

BRATŘI, milí bratři moji
v dálné rodné domovině,
zápasíte v tuhém boji
a já těkám po cizině.

Hory, doly obzor kryjí,
tmavé moře mezi námi,
noha bloudí po prerii,
ale duše mezi vámi.

Vzdornáť šíje hor i dolů,
divoce to moře hučí,
ale zvěst o vašem bolu
nepředělí, nepřehlučí.

Černé hory mezi námi,
divoké se moře pění,
ale srdce rozrývá mi
zvěst o vašem utrpení.

Nemyslete, hoši, ale,
že tu bídním, chořím v duchu,
učím já se lítat dále
jednou zas na volném vzduchu.

Učím já se přímit šíji,
kde se dosud právo vidí,
volná srdce ještě bijí,
kde je dosud — šťastných lidí.

Leč kdy byl bych orlem v letu
a vy ptáci za mřížkami,
vrátím se z těch volných světů
žít anebo umřít s vámi.

JISKRY NA MOŘI.
(1875-79.)

JE PROTI NÁM, KDO NENÍ S NÁMI.

76.

JE proti nám, kdo není s námi,
a jediný byť vlas to byl,
kdo v nepřátel jej složil chrámy,
to krev už není našich žil!

My potřebujem mužů celých
a v boji, psotě vdornou leb,
a myšlenku na čelech smělých
a pohrdu pro cizí chléb.

My potřebujem velkých lidí,
již bouři velké vzdorují,
a z celé duše nenávidí,
a z celé duše milují!

ČECHY.

77.

PRO vaše neštěstí, pro vaše utrpení,
pro vaši němým žalem zrytou skráň,
pro vaši samotu, pro vaše ponížení,
pro šíji pode jhem, pro ukovanou dlaň, —
pro vaše, bratry neslyšené vzdechy,
pro výsměch nepřátel, i hvězdu naděje,
jež, Bůh až uslyší, se přec nám zastkvěje!
pro ty, kdož věří v ni, ať bouře obzor kryje —

Pro každou krůpěj, jíž mi srdce bije,
pro každé české slovo matčino,
pro vše, co drahého mi ve vás žije,
pro vše, co drahého mi ve vás pohřbíno,
pro každou vzpomínku z pod rodné střechy,
pro každou slzu v dálné cizině
a pro svou povinnost, ve chmurné hodině
jež nedala mi zoufat bez útěchy —
já miluji vás, moje drahé Čechy!

Bůh opatruj a utužuj vás v boji,
Bůh síli vás, až vaše rány zhojí,
Bůh zachovej vás v klidu, míru, spáse,
Bůh vrať vám volnost, velkost, slávu zase! —
a v kraji šťastném, smavém od výsluně,
těm, kteří milovali v chmurném čase,
ustelte měkce ve svém svatém lůně!

NA PRAHU RÁJE.

(1883.)

ČESKÝ GRANÁT.

78.

KRŮPĚJÍ krve s čela Trpitele,
jak tryskla z pod hloží, a zemí vpita
ustydla v drahokam: — ten kámen svítá
pln temnoty — i vítěznosti skvělé.

Té české krve v granát zkamenělé,
co vpila jí ta půda věkovitá!
jak nikde ve světě ta krev tu slita:
jen ve skále! — však v srdcích není déle!

Ty rudý, temný, stkvoucí drahokame!
co už tě jen pro dívčí cetky máme? —
Ó mužové, vy, tepny ochabené, —
což krve krůpěje tam není jedné?
— ni té, jež ve tvář se neb k srdci žene,
když studem rumění a hněvem bledne?

ZE ŽIVOTA.

(1884.)

NENÍ-LI POMOCI.

79.

NENÍ-LI pomoci,
není-li zbytí,
padnem', však prodáme
draze své žití.

Lépe je umříti
na vlastním prahu,
než býti podnoží
cizímu vrahu.

Lépe už na věky
mrtev být, němý,
nežli být otrokem
ve vlastní zemi.

Nešlapte na hlavy,
my nejsme roby! —
šlapat nám budete
jen naše hroby.

SELSKÉ PÍSNĚ.
(1889.)

MÉ ORNÉ PŮDY KAŽDÝ HON . . .

80.

MÉ orné půdy každý hon
mi patří zem jak dubu,
a držím se jí jako on
vzdor psotám, časů zubu.

Věkovitými kořeny
a pevně každým svazem,
a mé jsou i ty kameny,
pro něž se shýbám na zem.

Ji nevezme, dokud jsem živ,
mi nikdo z tvrdých dlaní;
mne topor musí sklátit dřív —
a ještě padnu na ni!

ČESKÉ ZNĚLKY.
(1890.)

III.

81.

O ZEMĚ! — někdy matko mučedníků,
jichž krví páchne dosud každá hruda,
ó jak jsi klesla ponížená, chudá
dnes v rukách svaté víry odpadlíků.

Prý "v podnož cizinců a násilníků"
si zalháváme, jak to slina udá:
že vlastním rodem znectěna tvá půda,
jen bláznu napadá tak někdy v mžiku.

Ó země, prodávaná plevou lidu
za peníz, úsměv, pozlátkové cáry,
jak velebna jsi v lidu svého klidu! —

jenž čeká tu, jak bouře na dně moře,
i až se zvedne, chytí ve vln spáry
a odhodí jak vrak své všecko hoře!

IX.

82.

NE, konec není! byť to stokrát znělo
z úst vítězových, konec ještě není —
porážkou skončil jeden zápas denní,
leč na věky se slunce nezatmělo.

I vyjde zas a v prach sražené čelo
ten setře prach a krví potřísnění
se muži zvednou v nové zápolení,
neb duši nezabil, kdo zabil tělo.

A byť i šiky unavené v boji
tu ležely jak trupy v omráčení,
stráž osamělá tady ještě stojí;
slyš teď, jak volá z plné, volné hrudi:
"Když jeden věří, ještě konec není."
a viz, jak šeré zástupy se budí — — —

ČESKÉ PÍSNĚ.

(1892.)

NEJSME SAMI.

83.

KDO to říká mezi námi,
že jsme sami, sami, sami!
Za volnost a právo v boji
kde je člověk, s námi stojí.

Každý, koho pouta tíží,
každý, na nějž pýcha shlíží,
komu z úst kdo skývu bere,
s námi stojí v bitvě šeré.

Každý, kdo má srdce v těle,
poctivost na mužném čele,
záští jenom k násilníku,
s námi stojí, padá v šiku.

A kde lidskost prapor vztyčí,
"Dolů s ním!" ať křivda křičí,
nechť si padá z ruky jedné,
tisíc jiných zas jej zvedne.

Kdo to říká, že jsme sami?
Pravda, právo, Bůh je s námi!
V celém světě bratry máme,
— jen až si je zavoláme!

LADISLAV QUIS.

Nar. 1846 v Čáslavi v Čechách.

Z RUCHU.
(1873.)

KDO S KOHO.

84.

VY jste dub a my jsme klín,
dřevo dub, my z ocele.
Nechť nás vaše síla svírá,
vaše rez nechť do nás vžírá,
naše jádro neumírá.
Bouře zvrací shnilý strom,
v ocel marně bije hrom.

Vy jste dub a my jsme klín
vrytý ve váš tvrdý kmen.
Bratři, jež jste zadávili,
mrouce klín vám zůstavili,
živý klín, jenž nevysílí.
Jednou klín však udeřen
rozrazí vám ve dví peň.

ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ.

Nar. 1847 v Praze v Čechách.

ZE ŠUMAVY.

(1873.)

CHODSKÁ.

85.

LEŽÍ mraky vrané, leží nad Čerchovy;
hu! to v lese vstanú všecky noční sovy!
Nad horami chmurno, pod horami mhlivo —
co to naše slunce, co huž není živo?
Do Němec nám zašlo, jinudy nám vyjde,
z Němec k nám jen búrka, zlo ha vojna přijde;
přijde jako šelma v krvelačném chvatu,
kýž ty černé lesy cestu k nám jí zmatú!
přijde jako moře v rozkaceném běhu,
hale pevné hory najde místo břehu.

Kdyby vám, vy hory ha vy mocné skály,
pánbůh nebul kázal, habyste tu stály,
buli bychom vstali, pro vás putovali
ha vás, jak jste těžky, na ramena vzali,
nesli vás kraj světa, složili vás tady
ha pak řekli: Stůjte, české země hrady!
Chraň ji vaše výška, mocnota i šířka,
ha kde pánbůh nechal mezi vámi dvířka,
nastavme své hlavy, tvrdé jako žula,
haby na sto zámků huzavřína bula.

Stojí naše hory, stojí jako muži,
hale mračna supů nad horami krúží.
Jste vy supi lační? chcete s námi svačit?
Snězte tuty hory, však vás budú tlačit.
Po chuti vám nejsú, nás vy byste radši?

My jsme teky skály, však my nejsme sladší!
Nebo čkáte, haž nám strachem hlavy změknú?
Načkáte se na to ještě chvilku pěknú!
Po dobrém ni po zlém nedáme si říci:
bát se nehumíme, my jsme Domažlíci!

Nechoďte vy z Němec v naše lesy šeré,
rád tam boží posel v stará dřeva pere!
Ha kde jen se kúlí kámen se Šumavy,
na potkání volá: Dolů vaše hlavy!
Ha kde jen se ručej po skalisku pění,
na očích vám rázem v samú krev se změní.
Větřík libné písně nehraje tam v listí:
větřice tam húká píseň nenávisti,
jak kdy fičí mrštné nepřátelské meče,
jak když proti sobě oheň s vodú teče.

Pokud vy nám chcete řeč i duši bráti,
budem jako vojsko proti vám vždy státi;
místo mečů hněvy, místo štítů vzdory,
seřadíme muže, seřadíme hory:
ba to spíš ty hory strachem zpátky stúpí,
než si vaše hrozby naši vůli kúpí;
ha to spíš ty hory propadnú se v peklo,
než by naše srdce vašich ran se leklo:
ha to spíš ty hory v nebes dálku zmizí,
nežli řeč svú dáme za tu vaši cizí!

HVIEZDOSLAV (PAVOL ORSZÁGH.)

Nar. 1849 vo Vyšnom Kubíne na Slovensku.

—

ŽALMY A HYMNY.

A EŠTE PÔST.

(ŽALM 74.)

86.

A EŠTE pôst. — Už kolké prešly veky
so zášťou nehód, všetkých ďáblov vzteky.
Noc zal'ahla-len všade blesky sporé;
pod šatou jej však šíre strastí more
si hukotalo búrlivými valy.
Pobrežie morské tvrdé, holé skaly.
Tam odsúdený sedal národ celý,
a jeho deti rabstvom, hladom mrely. . .
A ešte pôst!

A ešte pôst. — Och, kol'ko ponížení
a úrazov čo — až im počtu neni —
zniesť musela tá jeho biedná hlava.
tvár kolko hany mrzkej zprava, zl'ava.
Čo strádání mu prišlo horko prežiť,
tmy stroviť v duši! — lepšie nebyť, nežiť! —
A nad všetkým tým reptu nečujete,
zaspieval leda o zmotanom svete —
A ešte pôst!

A ešte pôst. — Z tmí vekovitých šlahlo
raz predsa svetlo a jak v búri náhlo
sa roznietilo ligotnými plamy.
"Deň! vzkriesenia deň." znelo dolinami!

Sám genij vzlietal chalúp nad ohnisky —
No zradná závisť už tam. Zdula pysky:
žlč vychrlila, akú varí dnuká;
i zas len neresť, prometejská muka. . .
A ešte pôst!

A ešte pôst. — Ó, Bože dobrotivý!
čo nadeluješ zemským deťom skyvy
milosti svojej bez rozdielu zplna:
Jak? že nám môž'ich spláknuť mrcha vlna
s nív vlastných? čo sme podvihali, i to
že muselo ijsť plenu pod kopyto?
Jak? že smia svliekať tebou dané rúcha?
i dusiť tebou vdýchnutého ducha?
A ešte pôst!

A ešte pôst. — Ó, Bože všemohúcí!
Nie obchádza len, ale čo lev rvúcí
už krížom — krážom volne diabol znorí.
Máš moc: i prečo nezavalíš hory
mu v temä? Žihadlami šprihá láka —
máš hromy: prečo neodrazíš draka?
Máš tepny zemské, morá, sopiek ohne —
ba oka mih, nímž, jak chceš, svet sa pohne. . .
A ešte pôst!

A ešte pôst. — Ó, Bože, velký sudca!
prijď soblačného loža postaň, vzbuď sa,
čuj žalobníkov ponos neslýchaný —
Zasadni na trón; knihu prikázaní
vem a súď. — Dosť už čakali sme stanie:
sieň súdu otvor, pozvi k právu, Pane.
Sme pokorní vždy, ústupčiví boli:
nám krvidil každý — tu sme k tvojí vôli. —
A ešte pôst!

A ešte pôst. — Ó, Bože súdca pravý,
súď — Preber srdcia naše, precúď hlavy:
v nich špíny nenajdeš: ich snahy, túhy
vždy boly čisté, čo svit tvojej dúhy —
Súď a plať! — Tá zem, posiaľ bied len bydlo,
to ze stínov, to z lúčov majúc krýdlo,
tiež ako hviezda tvojím nebom letí:
ó, pod to jasné preveď smútku deti.
a zavri pôst! . .

Hej ešte pôst. No hody naše v nebi!
Nadarmo núkaš, diable, svoje chleby;
sú skálím, vieme — Iná strava naša;
Bôh slnca dá, dá rosy: zkvitne paša.
I darmo budeš dvoriť, mámiť, moriť:
nie tebe — Bohu budeme sa koriť,
len jeho pravde. — Ustúp čierný hyde!
hlásatel pravdy, prorok s púšti ide. . .
On skončí pôst!

1889.

ADVENT.

87.

PRIJĎ, dobo spásy. Čakáme ťa zdávna,
jak otcovia ťa verne čakali,
ba praotcovia ešte žiadali
ťa, dúfajúci, že sa zjaví slávna:

i rozptýliš noc, v svetle neunavná!
noc rabskej skrýše, hrobnej povaly, —
odvalíš kameň ťarchy nemalý,
i s prs im skydne mura preohavná;

no nedočkali sa ťa — navzdor tomu,
že kajali sa horko, postili,
potili krvou, rvali šat si, vlasy:
zmučení sklesli. . . Ó, z ich strastí domu
vychádzajúcim na ich mohyly
lkať, aspoň tým už blesni, dobo spásy!

Prijď. . . Aj ver' prijde ona požehnaná
spasenia doba! Prudko priletí,
prv, než sa nazdá rákoš v podsvetí,
než vzkypí mu z úst nová kliatba, hana. . .

Ó, netrať mysle, nerúť do zúfania
sa, křdle verných. Viď, rán zánety
ti vlastných planú, planú v ústrety
— sťa zore — zorám veľkého rána!

Závora pukne brány u východu,
z nej vlnot šľahne jasný, bohatý
a oblečie svet do novoty žitia. .
Až prikryje Bôh tedy, pozve k hodu:
bedlite, proste, pejúc roráty:
nech rosí z nebies milosť úrečitá! —

1891.

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

Nar. 1853 v Lounech v Čechách.

—

PRAVÁ VLAST.

88.

TY hvozdy, lesy, role, řeky, nivy,
vzduch nade vším a kolem slunce v stínech,
to ještě není vlast — ta pouze v synech,
již láskou k ní jen konat mohou divy.

Zem jiným klas, hvozd jinému dá dříví,
ba stejně plodů dost mít bude v klínech
i pro cizince; vlast je pouze v činech
svých dětí, pokud chtějí býti živy.

Na Baltu posud staré buky šumí,
kde svatyň Svantovíta, staré dumy.
Klas roste, dýchá květ, a ptáče zpívá.

Tlí v mrtvých knihách zkazky minulosti,
tlí v starých hrobech svaté dědů kosti —
Vlast jest jen v krvi živých synů živa!

KRÁL JAN.

89.

BLÍŽ Cressy veliký bojován boj,
kde mnohé dobré matky pad' syn,
i padl tam také český král!
Do chvíle poslední nezmožen stál
i četl, jenž nad ním táh', havranů roj
na jeho štítu: "Ich dien!"

A kladly pořadem mrtvoly v hrob,
na pole smrti černý pad' stín,
v něm zahalen Edvard, černý princ, stál
i slzel, když viděl, že český pad' král,
ne vítěz, však zdeptán, ne vladař, však rob
s tím divným heslem: "Ich dien!"

A věky minuly, věky zas jdou. . .
Ó chabý dave malátných třtin!
Kde sláva tvá dnes, kde tvůj dnes je král?
Ten nápis, jenž na štítu Janově stál,
jde za tebou, s tebou jde s kletbou zlou.
Nač, komu, zač "Ich dien?"

MOJE SONATA.

BALLADA, PSANÁ SV. VÁCLAVU, DĚDICI ČESKÉ ZEMĚ.

90.

VE zlatém poli s černou orlicí
Tvůj prapor posud nad námi se chvěje,
jak míru zástava v bouř dunící,
jak maják spásy v moře beznaděje.
Ó slyš ten zpěv, jejž duše má Ti pěje!
Jak starých štítů třesk ať hřmí můj rým
na ráje portál, jenž se v hvězdách skvěje:
Nám nedej zhynout ani budoucím!

Tys v našich losů smutné vichřici,
z jichž mračen stálý stín se na nás leje,
byl otcům pevný týn, Svou pravicí
Tys divem zasáh' často v naše děje
a zvrátil kolo lidské epopeje.

Což nejsme, kníže, posud lidem Tvým?
Ó pohleď, co se v dědictví Tvém děje! —
Nám nedej zhynout ani budoucím!

Moh's zapomenout v světců směsici
tu lásku k Tobě, jež nás posud hřeje?
Svůj vínek drahokamy zářící,
Svůj meč, Svůj štít, jež pavučina kreje?
Ó rozpomeň se vlastní na trofeje!
Na bělouši zas zjev se! Spáčem mdlým,
Svým lidem, zatřes! Vhodná doba zde je! —
Nám nedej zhynout ani budoucím!

POSLÁNÍ.

Viz, lid Tvůj pláče, co se barbar směje,
val Bláníku již otevř mečem Svým!
Tvůj národ čeká! Vítr zory věje! —
Nám nedej zhynout ani budoucím!

POSLÁNÍ NA SLOVAČ.

91.

JAKO starší bratr praví k sestře mladší:
Rád mám tebe, dítě, měl bych ještě radši,
kdyby, kdyby, kdyby rozumět mi chtěla
duška tvoje sladká, písní rozšumělá.

Jsi tak malá, milá v hor svých pestrém věnci,
jsi tak sladká, zpěvná jak tví jarní ptenci,
jsi tak plna něhy v kolébce své zlaté. . .
Nevím, nevím, nevím, co jen nás to mate. . .

Jako švarný šohaj praví k svému děcku:
Rád mám tebe, dítě, máš mou lásku všecku,
ale měl bych radši duši tvou i tělo. . .
Kdyby, kdyby, kdyby chápat jsi mne chtělo.

Jsi tak snivá, tklivá, tisíc bájí v oku,
tisíc zvěstí na rtech, jež se tkají v sloku,
tisíc vděků každým údem tvým zřím hráti. . .
Nevím, nevím, nevím, jak tě milovati!

Jako starý dědouš praví k vnučce svojí,
s vínkem modré chrpy která před ním stojí:
Děkuji ti, dítě, jsi tak dobrá, milá. . .
Kdyby, kdyby, kdybys líp mne pochopila!

Vidíš, je to lehké jako rybka v řece,
vidíš, je to sladké, vždyť jsme svoji přece,
vidíš — snad to půjde, chtějme oba pouze. . .
Nevím, nevím, nevím — ale hynu v touze!

HLASY V POUŠTI.

(1890.)

JEN SPRAVEDLNOST!

92.

JEN spravedlnost! — Nechcem ani více
a sami v boj se dáme s dějin tokem
i s budoucností, sami každým krokem
vlast uhájíme, jak své mládě lvice.

Jen spravedlnost! — Bojů do směsice
jež patřila by nezkaleným okem,
meč práva kladouc tam, kde štvána sokem
zas Vášeň začne zvedat hadí kštice.

Jen spravedlnost! — Není věru třeba
chtít lásku tam, kde nutno každým mžikem
o zítřek rvát se, k němu o kus chleba.

Jen spravedlnost! — Víc už nemůž' chtíti
v areně gladiator, s protivníkem
zbraň aspoň stejnou, souzeno-li mříti.

ŽIVOT A SMRT.

BLANICKÉ ZVONY.

Aloisu Jiráskovi a Jos. Thomayerovi.

93.

MLHA bílá padla na kraj celý.
Mlhou tou se hlasy zvonů chvěly,
z blízka, z dálky, na všech stranách zněly.

V letní večer plný snů a vůně
zněly zvony ty jak z hlubé tůně,
na pláni a v stráni, v lesa lůně.

Jeden temným k srdci mluvil ruchem,
jak bouř vzdálená hřměl tichým vzduchem,
vyzněl v nářek sotva chycen uchem.

Jiný slyšíš jak z dna moře zněti,
jako v boji, v zlomcích v ucho letí,
jakby tříštěn davem hustých snětí.

Slaběj třetí jakby kdesi ztracen,
však ten zvuk byl jak dnem mladým zlacen
v toho sluch, kdo vřavou utrmácen.

A jak šli jsme stonem tím a vzlykem,
kde zvon jiný každým zvonil mžikem,
stanuli jsme náhle pod Blaníkem.

Nám se zdálo, jakby tyto zvony
zněly z hory, skrze stromů clony,
českých srdcí nářky, touhou, stony.

Děl z nás první: Zvoní na klekání;
česká země, rovna štvané lani,
unavená chystá se již k spaní.

Pravil druhý: Bratře nezdá se mi,
vítězného zní cos haluzemi,
spíš bych řek, to jitro hledá zemi.

Ovšem, kolem večer, ale v duši
vstává jas, jenž temna vazby kruší,
a ti spáči — tam jej v hoře tuší.

Ano tuší jej a ze sna vstali,
koňům obrok, čerstvý nápoj dali,
meče vzpjali, štíty s kmenů sňali.

A jak tlukou v štíty k uvítání
této velké, slavné chvíle ranní,
jakby zvony zněly českou plání.

Ano jitro! třetí děl, zní v hoře.
Skončeno je dávné české hoře.
Jitrem vlní se již stromů moře!

Jitro! znělo v těchto zvonů shluku,
a když znikly sosen ve souzvuku:
druhu druh z nás mlčky tisknul ruku.

JAN SPÁČIL ŽERANOVSKÝ.

VÝŠE A PROPASTI.

LIST HANÁKŮM.

94.

KDYŽ ve hrom děl, třesk mečů, koní ržání
již zněly hrozné křiky zoufalosti
na Bílé Hoře krví syté dosti
a útěk všem byl poslední již zbraní:

Vy zůstali jste na smrt odhodláni
jak dubů les a ve vzdorné své zlosti
v prach zbít jste dali žulové své kosti
a svět jste naučili umírání.

Tak!—Hrome tak! V tom krev poznávám svoji,
kde stojím, stát, ať smrt nade mnou chřestí,
a nevzdat se, ať peklo kol se zrojí!

Jen dále tak, jak v staré této zvěsti!
Toť po hanácku: Buď vše zdávit v boji
neb padnout — ale se zaťatou pěstí! . . .

1886.

F. S. PROCHÁZKA.

HRADČANSKÉ PÍSNIČKY.

NENIE.

Za plechovým lvíčkem na hrotu věže svatovítské.

95.

UŽ se rozloučíme,
zlatý lvíčku,
nebudeš už dělat
korouhvičku.

Zvýší dobré míry
do čtyř metrů
sto let jsi se točil
podle větru.

Už se nezatočíš,
zlatý lvíčku,
nebudeš už dělat
korouhvičku.

Uzráls pro museum,
pro vitriny,
po tobě teď přijde
lvíček jiný.

Žulový již balvan
tady máme,
do kamene si tě
vytesáme.

A budeš jak skála,
milý lvíčku,
nebudeš už točit
korouhvičku.

Ľ'UDMILA PODJAVORINSKÁ.

Z VESNY ŽIVOTA.

VZKRIES NÁS, KRISTE!

96.

TY, ktorý tiež si trpel sveta zlosti
— kol' svätej hlavy s žiarou nevinnosti —
ó, vzhliadni, Kriste, vzhliadni na svoj ľud:
"Nám svetlo ducha temný hasí blud,
deň každý Velkým piatkom sa nám stáva —
nás denne križujú i sväté naše práva.
Už viery zhasiť chcejú svetlo čisté,
už zrúcať chcejú oltár Tvoj i chrám —"
Ó, nedopusť, buď milostivý nám:
Vzkries nás, Kriste!

Ty, ktorý sám si slávne povstal z hrobu,
čo kriesiš každú trávku v jarnú dobu,
vždy znovu milosť Svoju rozvinieš:
ó, vzhliadni, Kriste, vzhliadni na nás tiež!
"Nás zloba sveta ničí, v každej strane
odberá práva od Teba nám dané. . ."
Ó, roznieť pre nás pravdy svetlo čisté,
v deň velkonočný zmeň náš pôstny čas,
my veríme tak pevne, že i nás
vzkriesiš, Kriste!

VLADIMÍR HOUDEK.

VYKVETLY BLÍNY.

PÍSEŇ INTERNACIONÁLNÍ.

97.

MNĚ lhostejný národ byl, národ můj prostý síly!
Dnes ale hruď má světoobčanská v nezvyklé muce
se zachvěla náhle! Neb pacholků sveřepé ruce
ten lid bily ve tvář! Můj národ bily! . . .

Jich drápovité nehty, plné kalu a špíny,
tvář lidu mého zdrásaly do krve!
A šklebivé, zduřelé rty jich metaly sliny
mu ve zrak — a já se probudil teprve!

A výbuch své žluči a žhavou k národu lásku
jsem přistih' v svém nitru a duší mou prochvíval žel,
že jsem se halil sám před sebou v lednou kdys masku
a o té hluboké lásce sám nevěděl!

1899.

J. S. MACHAR.

Nar. 1864 v Kolíně v Čechách.

PÊLE-MÊLE.

OPUŠTĚNÁ VĚTEV.

(*Čechové vídeňští.*)

98.

TA snítka jabloně! Z rodného vzpjala sadu
své tílko troufale přes chladnou bílou zeď. . .
Kmen, otec oddělen, tkví ztracen pro ni vzadu,
a ona mísí se ve cizích stromů spleť.

Jí ruka sadařů se netkne, neostřihne
jí uschlé výhonky v dnech prvých podjaří;
když k zemi kloní se, jí nikdo nepozdvihne,
tlum žravých housenek jí nikdo nemaří.

Peň rodný posílá jí stále sic dost mízy,
však ona žene se tím dál a dál jen zas,
a její jablka jí serve ruka cizí,
když podzim nastane a česání je čas. . .

Tak jen když rodný strom pod slunce vřelým vznětem
jásaje zhalí se v slavnostním příkrovu,
ta snítka ubohá červenobílým květem
v tom cizím stromoví se hlásí k domovu. . .

TRISTIUM VINDOBONA.
(1889-92.)

NA KAHLENBERGU.

99.

VE klínu modrých Alp jak by byl rozepjat
koberec travnatý svěží,
a město obrovské jak žena luzných vnad
tu na něm zhýřile leží;

vlas její rozpuštěn hrá barvou do zelena
a k bokům mohutným splývá jí,
z pestrého živůtku zří ňadra obnažena
a volným dechem se zdvíhají,

je šperky poseta, jichž záři mihavou
zřít možno, kam až zrak stačí,
a jednu ruku má složenu pod hlavou
a druhou v Dunaji smáčí,

před leskem blankytu své svůdné mhouří oči,
jich žár se kryje v řas líný stín,
a mlha průsvitná se kol ní vine, točí
jak lehký modravý muselin. . .

— — — — — — — — —

A já, jenž jsem tu sám jako prst vztyčený,
k severu obracím zraky,
tam v dálce našedlé tkví moje kořeny
za lesy, horami, mraky.

Ó moje otčino, je to tak divný cit,
jenž hrudí člověka chvěje,
když oko hledá tě přes vrchů modrý štít,
a rty si zavzdychnou: kde je? . . .

Ó moje otčino, ne tam, kde vřava denní
a bombast žurnálů a fráse bez citu
tvou bytost tahají v sobecké zápolení
a jméno tvé si píšou do štítu —

ne u nás, kde to vše se hnusí, protiví,
kde člověk v cynika vzroste,
ne, tam jsem neslyšel ten hlas tvůj tesklivý,
vzdechy a steny tvé prosté —

zde chápu: — — — — —

Země má, co je ti společné
teď i v tom minulém čase
s tou sudbou ženy té zde klidné netečné
v své líné, zhýřilé kráse?

Ne jazyk, snahy ne, ne sláva tvá, tvé hoře,
ne úcta, ne přízeň laskavá —
jen cesta z Dürnkrut až k naší Bílé Hoře,
široká cesta ta krvavá! . . .

A snad jen konopí, jež na ní v pěkných dnech
rostlo a roste a kvete,
jež tré tvých Sudiček zde na svých vřetenech
v rozkošný osud ti plete. . .

Ó moje otčino, vše, čím tvé nitro stená,
sem v plné síle vždy zaletí,
a každý nerv, jak struna udeřená
musí se ozvěnou zachvěti!

— — — — — — — — —

Kdys — je to daleko, až v zemi Filistínů
a v dobách starého zákona —
chovala Dalila v svém bujném svůdném klínu
lví hlavu siláka Samsona.

Ten obr, před nímž třás se celý její rod,
vedl si jak hloupé děcko,
hladil ji, mazlil se a líbal o závod
a žvatlal, co chtěla, všecko,

pak usnul s poklidem svou láskou uhýčkaný
ten lev, kdys hrozný tak, vznětlivý,
pak ani necítil, že už je přivázaný
a že mu nůžky jdou do hřívy. . .

Jak děsně zaťal rty, jak krev mu stříkla z nich,
co v nitru vřelo mu asi,
když procit bezmocen ve středu vrahů svých
a na zemi zřel svoje vlasy!

A když pak městem šel, terč posměchu a lání —
ó jak ho hořkost as zžírala:
i jeho Dalila — svou krev by byl dal za ni —
šla za ním, by se mu vysmála!

A zrak mu vyloupli a jako otroka
luza ho do mlýna hnala,
a městem jásot zněl a jako divoká
milenka jeho se smála! . . .

— — — — — — — — —

Tak, moje otčino, ten příběh z bible teď
provanul žhavou mou duší. . .
A hledím k severu na mlžných vrchů zeď,
tam, kde tě srdce as tuší. . .

ach, pohled příšerný: tam tmavá mračna visí,
z nich vstává lví hlava bez očí — —
jak otrok ostříhán, on, volný, hrdý kdysi,
tam v mlýně otročí, otročí. . .

A hlednu v jih, v Alp klín: Modravý musselin
půvabnou ženu zde kreje —
chvilkou k ní zaletí z dálky vzdech, prokletí,
ona však směje se, směje. . .
— — — — — — — — — —
Oh, přišel pomsty den po letech ponížení
a prosbách, modlitbě tesklivé,
lvu hříva narostla a poznal v rozželení
ty všecky zoufalé hříchy své:

byl den to veliký, jej slepce vedli v chrám
a zády opřeli k sloupu,
a zase cílem byl všem žertům, vtipům, hrám,
a divým posměškům troupů —

tu v hluku, víření on náhle potřás hlavou,
mohutné sloupoví chrámu jal,
a výkřik zděšení se rozleh klenbou tmavou,
lomení ruk a noh marný cval

a rána hromová — — a trosek hora je
z té stavby veliké. . . . Dalila, kněží,
Samson i cizáci v krvavé masse zde
zasuti, zničeni leží. . .

A jistě musila to smrt být vábivá,
z těch jedna nejkrasší v tom zemském dolu:
když už nic jiného, než umřít, nezbývá —
ať mrou též upíři spolu! . . .

GOLGATHA.
(1895-1901.)

ŽALM.

100.

Ó BOŽE (jsi-li), proniká-li k Tobě
hlas našich vlasteneckých advokátů,
národních řečníků a veršotepců,
žen blouznivých a čilých žurnalistů,
všech, kteří ve všech toninách Tě prosí
o svatý plamen nadšení, by spadl
odkudsi s nebes, zažeh srdce, duše
národa všeho k bojům dnešním, příštím —
i kacíře, i syna ztraceného
hlas slyš a vyslyš:
Spadne-li ten plamen,
ať padá v srdce cudných milujících,
jichž láska kvete v slohu třicátých let;
ať padne v hrdla spolku při sklenici,
jenž chraplavým si hlasem hejslovaní;
purkmistrům dej jej pro slavnostní chvíle,
vlastencům z profese i advokátům,
těm dej jej, Pane, neboť taký plamen
neškodí celkem: chytne, kmitne, shasne,
a nositel se z něho klidně vyspí
jak z vína, z piva.
Ale národ, Pane,
chraň před nadšením tím jak hlízou, morem,
před extasí a opilostí ducha
chraň národ, Pane!
Tvrdými nás učiň,
tuhými v sobě, chladnými jak ocel,
ta ocel, jež hrá leskem labradoru
a nechytá a nehřeje. Jen sláma
plamenem vznítí se, však život tratí.

Ta ocel svítí, chladná, lesklá ocel,
odráží slunce úsměvem svým zlatým,
odráží oheň krvavými šlehy,
kdo uhodí v ni, bolest cítí v ruce,
kdo rozpálí ji do rudého žáru,
ten nesmí všetečně se dotýkat jí,
neb ona změníc modravou svou barvu
v červenou zhoubu, zničí, spálí všecko,
však sama nehoří.
Tu tvrdost dej nám,
ó Pane, hladkou tvrdost ocelovou —
a jsme-li dosud železem jen měkkým,
nechť dopadá Tvůj perlík v naše tělo,
ať duní to v nás, ať si hřmí ty rány,
ať odletí ty třísky nestatečné,
jimž není dáno ocelí být jednou,
ztvrď, Pane, nás, by příští temné časy
nás našly tak. . .
Ó mocná oceli ty,
z tebe-li bodák, vjede v prsa cizí
a nezlomí se; šavle je-li z tebe,
rozpoltí rázem sebe tvrdší lebku;
dělo-li z tebe, dovede tvůj jícen
mluviti smrtí; můžeš pluhem býti,
tím znakem míru; chirurgovým nožem,
jenž uzdraví, kde musí amputovat;
i drobným pérem, zbraní nejstrašnější,
když nerezaví. . .
Oceli ty modrá,
ty, silna v sobě, na nic nespoléháš,
jen na sebe, jen na tu tvrdost svoji,
tu hrdou, egoistní, chladnou tvrdost —
ó Pane, jsi-li, slyšíš-li a můžeš —
tou ocelí, tou ocelí nás učiň!

APOŠTOLOVÉ.
(1907-1911.)

ČESKÁ KRAJINKA.

101.

DO šíře do dáli pole a luka,
na křižovatkách cest Kristova muka.

Aleje podél cest. Místy se na ni
s krákotem sletuje drzý houf vraní.

S topolů černí tam viselci visí,
mordýřští chasníci byli to kdysi.

Chvilkou jde větru van do těl a snětí,
viselci klátí se a vrány vzletí.

Polem jde sedláček, černou zem orá.
Sedláček — chudáček, kravička sporá.

Poorá, zaseje. . . Žní čas až přijde,
pánbů mu zničí vše nebo zlí lidé.

Pak přijdou zima, hlad. . . konce jim není.
Děti jak mrtvolky jdou po stavení. . .

Opuštěn nebem a drán lidmi všemi
orá přec dobrou tu matičku zemi.

K vůli ní orá ji s láskou a snahou
tu půdu nevinnou! vonící, drahou.

KOMENSKÝ.

(Při zprávě o uzavření míru westfálského.)

102.

VOJÁCI rozdělili sobě roucha
a metali los o suknici jeho,
že stkaná byla. . . Nah a zkrvácený
na kříži visíš, národe můj drahý,
a patříš na ně, slovem nežaluje,
neb se řádem a věcmi toho světa
víc nemá ničeho tvá teskná duše —
ty k nebi zíráš, hledaje tam Pána,
bys pouze řek mu zmírajícím hlasem:
Proč opustils mě Bože můj, můj Bože? . .

Kolikrát psal jsem panu kancléřovi,
kolikrát připomínal Oxenstjerně:
Hle, otče milý, prosím lásku tvoji,
až války Litice, jež nyní chvátí
jak životy, tak dům i plody polí,
opilá krví, oslepená ohněm,
jejž boží zemí leta rozhazuje,
usedne unavená, a Mír Páně
přikvačí křepce, sváže ruce její
a vhodí v propast, návratu zkad není —
ty pomni, otče milý, že můj národ
byl prvý, který vrátil Krista světu
svým apoštolem, mučenníkem Husem,
že národ můj dal Krista toho Němcům
a Němci vám pak; pomni, otče milý,
že proto jenom tyransky a zlostně
pěst moci světské Řím nám na šíj vedl.
Víš, byla vzpoura proti císařovi
a víš, jak císař rebelii ztrestal —

zda neprávem či právem? Ztrestal mocí,
však, otče milý, nevinen byl lid můj,
jenž k mocných zápasu zřel jako divák
a ztýrán tím byl, kdo mu v blízko přišel —
a lid ten nesl potom tresty viny,
jíž prost byl; nesl pokutu a trýzně,
jichž nezasloužil; ďábelskou mstou zemi
se Řím mstil za to, kolébkou že byla
kdys mistra Jana, Táborů a Bratří. . .
Já úpěnlivě prosil, otče milý,
bys nezapomněl nevinného lidu
a nenechal ho v ruce trýznitelů —
vždyť nechcem ničeho, což proti právu!
Dlaň tvrdou zadrž, aby nedobila,
co ještě dýchá! Dýchat dovolte nám
a Boha, jak jej známe, neberte nám!
Teď dokonala zběsilá ta vojna
i moje naděje. . . Tak odkopli nás,
jak pes je odkopnut, když z deště zloby
chce vplížit v dům se, jehož dvéře právě
se otevřely nějakému hosti.
Hlas neozval se, nezvedla se ruka,
by ukázala na zem zkrvavenou,
spálená města, dědiny a role
a zbytky lidu, jenž jak plachý zajíc
spí s nezavřeným zrakem, by i ze sna
hned zahlíd palaš dragouna a kutnu . . .

Jak žoldnéři si rozdělili roucha
a los metali o suknici tvoji,
národe můj, můj lide umučený! . . .
A dán je pokoj lidem dobré vůle
tím mírem nyní. . .

Kancléř Oxenstjerna
tak vzkázal mi, že nechybělo věru
zástupcům švédským pro nás blahovůle,
však nezdarem svým že jsme sami vinni:
proč prý se postavila mládež naše
pod vůdcem Plachým Jiřím jezovitou
na pražském mostě proti vojům švédským
za katolický římský religion
a za císařskou Milost Ferdinanda?
Prý důvod z toho nezvratný si vzali
zástupci císařovi, aby předem
odmítli každý návrh, jenž by jednal
o zemi české mimo svrchovanou
císařskou vůli. . . Na mostě prý skutkem
jsme osvědčili, že chcem krev svou dáti
s dětinskou láskou za císaře otce — —
a císař mile vítal projev taký
rodinných citů znovu oživělých
a prohlásit dal slavnostně a svatě,
že o mír jedná rád, ne neustupně,
však přes práh rodiny a domu svého
nárokům žádným vejít nedovolí. . .

Tak zkatoličen je můj národ nyní
a takto k rodině je nyní čítán. . .

A čítán všemi národy, jichž posli
u stolu zeleného radili se
o vojny skončení a vládě míru.
I Švédi umlkli a souhlasili,
a přece naši lidé, přinuceni
za meze vlasti vyjít, v jejich vojště
po koncích světa všech se bili čestně
po boku jejich, míníce, že bijí
se za shledání se ztracenou zemí.

A Švédi znali to a znali hoře,
jež dívalo se kalným zrakem z duší,
a znali trudné dny. . . A zapřeli nás
a opustili. . . S lotry pod kříž sedli
a kostkovali o tu sukni naši —
krev jistě dopadala v kapkách na ně
a na lupy a kupy jejich — klidně
ji setřeli a svědomí svá asi
vyhlídkou prospěchů svých zkonejšili. . .

Tak strom jen stojí v poli osamělý,
jenž všem dal, co měl: ptákům útočiště
pro hnízda jejich, v žáru leta chodcům
útulek stinný, ovoce své všecko
všem, kdož ho chtěli — přiložili ostří
na kořen jeho, nikdo nevzpomenul
a nikdo nevykřikl: Šetřte jeho!
Ty věčný Bože, ty znáš děje naše
a víš, že první touhou všech tuch našich
vždy bylo, poznat Tebe a Tvou vůli
a dle ní žíti — panovníče věčný,
a zhřešeno-li nějak v snaze této,
pak víš, že hřích ten stal se mimovolně
a trestu nezasloužil!

Co teď zbývá?
V dlaň složit skráně, aby slze tekly
do cizí půdy? Žalovat a stenat
jak Prorok Páně nad zbořeným městem?
Meč nepomoh a spojenec nás zradil,
už není doufání než v sama sebe.

Vždyť všemu vzdor, můj národe, já věřím
ve příští tvé, ve vzkříšení tvé slavné
a že tvé místo bude v sboru živých
a vláda věcí tvých že se ti vrátí!

Je spravedlnost vyšší oné denní,
jež po krvavých polích bojišť chodí
a sedá u zelených stolů poslů
a z komor vládců slepá vycházívá —
a v tu jen věře, smím a mohu věřit
v tvé příští ráno, zmučený můj lide!

A všecko připravit a býti hotov,
než jitro přijde, potřebno a nutno.
Tu půdu líchy zdupané zas zdělat,
zdi chalup postavit a dát jim krovy
a do světniček vésti nové lidi. . .
A do záhonů, sadů, do brázd polí
sít s láskou, vírou a sít trpělivě
a nečekat, že ovoce sám sklidíš,
jež příštím věkům teprv usouzeno.
Sám jitra nedočkám se, prach můj bude
už větry roznesen, než ono vzplane,
však hrob tvůj otevře se, aby vydal,
co bez viny a ještě dýchající
v něj za mrtvolu bylo uloženo.
A rány zbodaných tvých údů budou
pak slávou tvojí, národe můj milý,
a příští tvoje bude plno štěstí,
neb zaplaceno do sytosti bylo
slz proudy, krve řekami a touhou,
jak neplatil víc žádný druhý národ. . .

A. SOVA.

Nar. 1864 v Pacově v Čechách.

—

KNIHA PRVNÍHO ZASLÍBENÍ.
(1883-1891.)

KRÁDCI SKVOSTŮ.

103.

PO bitvách, často jsem to čet',
když noc se v lada chýlí zticha
a zástup vran svou kořist čichá
a obzor v parách krví dýchá,
že vpadnou právě v mrtvol střed. —
Zlo v zraku, že jdou krádci skvostů,
tlum nezvaných a smělých hostů
a plíží se, zaťatý ret.

Zvon hučí v dáli dunivý,
požáry ještě z trosek plají.
A stádo koní těká v kraji
bez útulku a teplých stájí,
jim vítr chyt' se do hřívy,
prach páchne, krev a vzduchem těká,
děl opuštěných pták se leká,
i paprsk, jenž pad na nivy. —

Zrak mrtvých pevně uzavřen,
a srdce o tom nezví ani,
když hyeny se množí plání.
Je dojem žádný neporaní,
ni krádež nezlomí jich sen.

Jdou krádci zticha, zisk je pálí
a za nimi tou šerou dálí
jde zástup pošílených žen. . .

Kolikrát, právě takto, tak
jsme padli na své rodné zemi.
A pod cizáků šlépějemi
prach bezcitný z nás byl a němý.
A kolikrát v noc trpkých zrad
k nám vplížili se, strašní hosti,
nám jazyk brali, naše kosti
vhodili v šachtu minulosti
a o kořist se počli rvát. . .

KVĚTY INTIMNÍCH NÁLAD.
(1885-1891.)

PRAZE.

104.

V PAR chumle zahalena měkce spala
v prostoru sněhu zachmuřelá Praha.
Vlak hvízdnul ostře, z mlh se rýsovala
nádražní světla vstříc. . .

Zas doma, doma. . . . Mne to náhle chytí,
má prsa svírá, na mé srdce sáhá,
hlav lidských rozvířené vlnobití
mi opět šlehá v líc.

Ten perron, smutné, posněžené domy,
hřmot povozů a lidí příliv náhlý
a ve světlech lamp chvějící se stromy,
mne vždycky pozdraví.

Zas venkov jako stín mi bledne v duši,
pruh plání sněžných nedozírný, táhlý,
údolí pustá, lesy, kam vír buší
a vítr hvízdavý.

V dřímotě celé Čechy v samém sněhu,
jež sladce viděl jsem, tak tvrdě spáti,
vsi, potoky a černé stíny břehů,
kde bouřil vlaku třesk,

z mé duše mizí náhle v městském vření,
řad mostů světly kývá, ve tmě tratí
se věží fantomy jak v zamyšlení
pod tíží starých fresk.

Hned zapomínám všecka místa známá
z let dětských, kolébku, svůj domov prvý,
kde mnohý dětský žert i mužné drama,
kde skončil mnohý klam.

V mé duše hloubi ozývá se Praha,
mne k sobě láká, buší mojí krví,
mne k sobě volá nad vše jiné drahá,
ji pouze ještě mám.

Jak rozvášněn bych tiskl ucho k hrudi
bytosti věrné, s níž má duše cítí,
a poslech' srdce bít, jež v tichu budí
v nás lásku šílenou,

tak, Praho stará, dějinami hřmící,
já pozoruji překotné tvé žití, —
jsi dosud věrné srdce, hovořící
v zem celou krví svou.

Ba zdá se mi, že srůstám s tebou stále,
jak z jara nepatrná, drobná tráva
ku obrovské a krví vlhké skále,
kam zvykly hromy bít.

A je mi, jak bych čekal v rozechvění,
až z tebe šlehne záře činů žhavá,
až země bude celé obrození
po dlouhé žízni pít.

Po bouři prvých, mohutných svých vzruchů
ty nezastav se Praho, na své dráze,
přemýšlej, uvažuj a jednej, k sluchu
ti bije lidu hlas.

Myšlenka jedna burácí jím dravá,
probit se ve všem, v práci své a v snaze,
ne za bytí své, ale za svá práva
bojovat nastal čas.

Přes valy své slyš, pouta lidu dosud,
ty staré jeho tísně hlučet zase,
když trpný, slovanský a němý osud
z daleka doráží!

Rozpni se více, — rozuměj svým lidem,
ne zženštilá, ne panská, v trudném čase
buď příklad práce, s vůdčím, pevným klidem
stůj stále na stráži!

Ať hlubších, mohutnějších povah rysy
to české žití rostoucí v ty chvíle
již v příštích dětech, jež se rodí, vzkřísí,
ty musíš bdít a dbát!

Ne zženštilé, ne prodajné a chabé,
cukrové panstvo bez idejí, shnilé,
a bez síly a k dalším bojům slabé,
nám nesmíš vychovat!

A já ti, stará Praho, důvěřuji
jak uchycený stvol na mocné skále,
at hromy řvou, ať vichry záští dují,
ty budeš stále růst!

Snad uzřím jednou o tvé černé valy
se rozbiti ty lebky nenadále,
jež plivaly nám v tvář, nás k hrobu štvaly,
nám jazyk rvaly z úst!

ZÁPASY A OSUDY.
(1907-1909.)

Z RHAPSODIE O LÍPĚ.

X.

105.

NIC nezbylo. . . Jenom jazyk, bolestivý a lživý,
však pohřbený, zhanobený. . . A my ho zas vykopali
přes císařské příkazy, přes hrůzy hřbitova mluvit chtivý
své minulé bouře, své budoucí touhy i štěstí i žaly. . .
My nekázní rváni a zdupáni, zotročeni. . . Však mocné
v nás ukryto bylo žití. . . Nás neshltila tma hluchá.
Jen pochodeň z ruky jsme pustili, kterou uchopily
vášnivé ruce příštích Revolucí ducha. . .

My klopýtli o vlastní osud. . . Tím bolestněj zdvihli
jsme se
pod zlodějským hmatem křivd, pod uzákoněnou
vraždou,
pod údery každého hřebu do naší chystané rakve:
Nás každá ta bolest budí. Ba žijem víc pod ranou
každou. . .

I povstali z rakve těsné, kdož budili nás z rána,
nás volali, umdlené spáče. . . Jak zavzněly, lípo,
kdysi
ty stříbrné hlasy zvichřené nad dalekými kraji,
ta na poplach rozezvučená, ta srdce, jež k žití se
kříší?

Ó lípo ty stará, u tvojí mrtvoly stíny zlé plašim. . .
A dumám nad životem naším,
jenž obsáhl dlouhé tvé vegetabilní žití. . .
A stojím a dumám a věřím dnes v nezvratné vítěz-
ství všeho,
v růst, v květy další i zrání i bytí. . .

Jen z pochyb rostou silní věřící,
jen z žalů rostou silné radosti,
a s každým osudem se měřící
sny velké, činy, žádosti. . .

VIKTOR DYK.

Nar. 1877.

POHÁDKY Z NAŠÍ VESNICE.

ZBABĚLCI.

106.

II.

KDO couvli malodušni, bez odvahy,
jež plachá bázeň schvátila jak mor,
kdo zalekáni před volnými svahy
svrženi byli s nebetyčných hor,

kdo složili své ruce v malomoci,
by sekeru jim v hrdlo vložil kat,
jsou v posměch dni a v povržení noci.
Vteřiny pálí. Přestaňte už lkát!

A nelitujte! Trest to za jich vinu.
Svým pravnukům svit slunce zastřeli.
Vložili hanbu v nitra svojich synů.
Zbabělí! Třikrát zbabělí!

IV.

Kdo váhali svých otců hanbu mstíti,
jho nesli dál a beze studu už,
kdo učili své děti vrahy ctíti
(zem s milliony, kde nežije muž!),

kdo sčítali a počítali plaše,
zakřikli ruku, která chtěla bít:
prokleté třikrát zbabělosti vaše!
Vteřina žádná neposkytni klid!

Nechť noha pána šlape vaši šíji,
nechť plivnutím on ráčí poctít tvář!
kdož z tragedií přešli v komedii:
Odhoďte lhavou svoji svatozář!

A vaší žízni nenapadni rosy,
pot hrůzy pijte svojem na čele.
Buď kletá země, zbabělce jež nosí,
a matka, která rodí zbabělé!

VI.

Tak daleko šla zbabělost jich marná,
tak ničemně se zvrhl jejich cit:
když kácela se jejich robotárna,
tož snažili se zdi ty zachytit —

Oh, slabé ruce jejich nezadrží,
co rozdrtiti chvíle přichvátá.
Děcko chce příval zadržeti strží
a blázen cestu, jíž jde odplata.

Sem nepřiletí míru holubička,
sem nepřinese míru ratolest.
Je v noci slyšet v rozvalinách sýčka.
Chcete-li, plačte; všechno marno jest.

Zlověstný vítr po doubravě hučí.
Prach zvedá se, jenž v oči vletí ti.
— Buď kletý kat, jenž obět svoji mučí,
a třikrát klet, kdo dá se mučiti! —

1906.

IVAN KRASKO.

VERŠE.

OTROK.

107.

SOM ten, ktorému v uši znela pieseň matky-otrokyne.
Tá pieseň z mojej duše nikdy, nikdy nevyhynie.
Tak smutno znela, divným bojazlivým bôľom,
sa tíško niesla naším úhorovým poľom,
až chytila sa v detskej trasúcej sa duši.

Som ten, čo dozrieval pod bičom otrokára,
pod bičom, ktorý nestrábené rany denne znovu
pootvára,
že žiadna z nich sa nikdy, nikdy nezahojí.
Môj chrbát skrivený už narovnať sa bojí,
však vo sklopenom zraku posiaľ skrytá iskra horí...

Som ten, čo čaká na ston poplašného zvona,
ba ťažko zhynúť otrokovi, pokiaľ pomstu nevykoná.
Až potom vystrem chrbát, rumeň zfarbí líce.
Dovtedy sadiť budem stromy, z ktorých rastú
šibenice...
Ó, smutno znela pieseň matky-otrokyne!

OTCOVA ROL'A.

108.

POKOJNÝ večer na vŕšky padal,
na sivé polia.
V poslednom lúči starootcovská
horela rol'a.
Z cudziny tulák kročil som na ňu
bázlivou nohou.
Slnko jak koráb v krvavých vodách
plá pod oblohou.

Strnište suché na vlhkých hrudách
pod nohou práska.
Zdá sa, že ktosi vedl'a mňa kráča —
na čele vráska,
v láskavom oku akoby krotká
výčitka nemá:
— prečo si nechal otcovskú pôdu,
obrancu nemá!

Celý deň slnko, predsa je vlhká
otcovská rol'a.
Stáletia tiekly poddaných slzy
na naše polia,
stáletia tiekly — nemôž' byť suchá
poddaných rol'a,
darmo ich suší ohnivé slnko,
dnes ešte bolia.

Z cudziny tulák pod hruškou stál som
zotlelou z pola.
Poddaných krvou napitá pôda
domov ma volá. . .

A v srdci stony robotných otcov
zrely mi v semä. . .
Vyklíčia ešte zubále dračie
z poddaných zeme?

PETR BEZRUČ.

SLEZSKÉ PÍSNĚ
(1904.)

KYJOV.

109.

EJ, ztepilí šuhaji v čižmách vy,
ej, děvčata v suknici rudé —
vždy veselo bývalo v Kyjově,
vždy veselo v Kyjově bude.

Tak jako to táhne z vonných rév,
tak jako ty kypíš, má sloko —
tak hoří ta ohnivá slovácká krev,
tak ret pálí a srší oko.

Kdo chce nás bít, kdo chce nás urazit?
My nevíme o pánu žádném —
jak vesele dovedem žít a pít,
tak vesele na poli padnem.

MARKÝZ GÉRO.

110.

TAK je ti protivný té mluvy zvuk,
horší nad ní není žádné?
Lem tvého roucha sto pozvédá ruk,
sto rabů do noh ti padne.
Kněze, jenž naší by modlil se řečí,
rektora, jenž by jí učil v tvém zboží,
vyženeš ze vsi: Ví bůh, že jsi větší
v záští než plemenný nepřítel boží,
markýzi Géro!

Až tam za hranicí najímáš vrahy
kypící pýchou a hořící žlučí.
Sám řekneš: Mně je ten národ tak drahý
jak jiný: jméno a rod za to ručí.
Ve jménu božím kdys křižáci koly
tak jednou zem naši zbarvili krví.
V rachotu bubnů, na červeném poli
dá bůh, že ti v uzdu kdys padnu já prvý,
markýzi Géro!

Tak se ti líbí ti za řekou muži,
tak blaze v jich středu, markýzi, je ti?
Umí jen věnec plést z trnových růží,
umí jen můj národ ubíjeti.
Pro nás švih bičem a konopnou šňůru,
knížecí úsměv jen pro ně, jen pro ně —
V požáru, v dýmu až zdvihnou se vzhůru
dá bůh, že tě jedenkrát strhneme s koně,
markýzi Géro!

ONDRÁŠ.

III.

HASLY hvězdy, bylo k ránu,
do mraků se Lysá zdvihla,
v dáli věže Ratiboru,
Tatry obzor zastínily,
kosi zdvihli píseň v sosnách,
já šel dolů do Frýdlantu.

Cestou velký stín se mihl.
Znám ty oči, co se svítí,
jak železo rozpuštěné;
znám ty pocuchané vlasy,
jak četyna přes kmen břemů;
znám ty hrubé, těžké ruce,
co se o kyj podpírají —
Ondráš z Lysé — bratře Ondro!

Velikán se zaškaredil,
hned se Lysá pomračila,
kosi v sosnách dozpívali,
mraky srazily se k bokům.

"Co tu skoro z rána robíš?
Též ty's jeden z cizích chlopů,
co zelené šaty mají,
co děvuchy vyhánějí
a co cizí řečí řondzum —
čert sám v mé je nasel bory?"

Bratře Ondro, z tvé jsem krve,
z tvé ojčizny od Těšína,
já písničky tiché zpívám. . .

"A co národ nezpívá už?"

Vyhynuly naše písně,
děvuše se zalkne v hrdle,
zlým když okem ti ji změří,
co zelené šaty mají
a co cizí řečí řondzum —
čert sám v tvé je nasel bory!
Jediná nám zbyla píseň
a tož: žol, žol, žol mi bedže. . .
Pobrali nám naše školy,
pobrali nám naše hory,
salaše nám pohubili. . .

"Po zákonu tak se dálo?"

Po zákonu, bratře Ondro!

"A kdo dává cizí školy?"

Ten, kdo bohat, kdo má hutě.
Po našemu po dědinách
potichu gorali řondzum,
ale v hutích cizí mluva,
a pro ty se školy staví. . .

"Po zákonu tak se děje?"

Po zákonu, bratře Ondro!
Po našemu slovo boží
ještě slýchat na Borové,
ještě zazní v Janovicích,
ale péro paterkovo
nesmí psáti po našemu. . .

Víš, kdo pánem je ve Frýdku
a kdo pánem ve Vraclavi?

"Po zákonu tak se děje?"

Po zákonu, bratře Ondro!
Ve Frýdku nás podávili,
kde kdo zapřel svoji mluvu,
jako jednou zradil Juráš. . .

"Po svědomí tak se děje?"

Po svědomí, bratře Ondro!
A již nevím, jak to bylo.
Smích se trhl knírem Ondry,
(hora hoře vracela jej,
hora s hory chytala jej,)
smích té matky v řecké báji,
když jí padlo sedm synů,
když jí sedm dcerek padlo —
smích jak by to od sta racků
Paskovskými nad rybníky.

A já jsem se zasmál také.
Myslím, že se cosi trhlo
tichým smíchem v boku Lysé
věčně tiché, mlčelivé,
zkamenělé slzy oné
národa porobeného,
co se dívá přes sto roků
na ten útisk při Bezkydu:
jak se směje horská matka,
když chlop kdesi v dolech shasl,

když chce živit sedm ptáčat,
a kobzole dávno došly;
dětem dávnou poví báji
místo kobzol o Ondráši. . .

TY A JÁ.

112.

UHNI mi z cesty:
Černé mám ruce a vlhké mám šaty,
kovkopem já jen a velmožem dnes ty,
z paláce ty, já jen z dřevěné chaty,
frygickou čapku mám, přes čelo stín.
A za mnou nelkají sirotků prosby,
sežrali tvoji jim zajíci pole,
bez srdce's, bez studu's — blesk tebe rozbi,
z Bezkyd jsem, hoře a poroby syn,
robím v tvých hutích a robím v tvém dole,
žluč vře mi žilou a robím ti přece,
chytám tvá drva na zpěněné řece,
černý jsem, chud jsem, pot přes čelo letí,
nepláčou k vůli mně v Bezkydech děti,
netiskl vdov jsem a nebral jim země,
za to jsem žebrákem, velmožem dnes ty, —
přijel jsi na hory? Vari ode mne,
frygickou čapku mám, uhni mi z cesty!

OBSAH:

Str.

Úvod 3

Jan Kollár

Slávy Dcera
1. Předzpěv 7
Zpěv II.
2. Znělka 124 10
3. " 138 11
Zpěv III.
4. Znělka 23 12
5. " 24 12
6. " 60 13
7. Nápis 13

Fr. L. Čelakovský

Ohlas písní českých
8. Cikánova píšťalka 14
9. Kratičká modlitba ... 15
Epigrammy
10. Památní lístek 16

Karol Kuzmány

11. Nad Tatrou sa blýska 16
12. Sláva šl'achetným ... 17

Samo Chalupka

Spevy
13. Smútok 17
14. Likavský väzeň 18
15. Bolo i bude 21
16. Král'ohol'ská 22

Boleslav Jablonský

Básně smíšené
17. Tři doby země české .. 23

Ondrej Sládkovič

18. Zbiť — lebo mrieť 25
19. Veliký pôst 26

Samo Bohdan Hroboň

20. K Sokolovi 28

Karel Havlíček

21. Do památní knihy v Bukovině v Tatrách 29
22. Šuselka nám píše 30
23. Loučení Čechů od Německé říše 31
24. Moje píseň 32

Str.

Janko Kalinčák

25. Pozdravenie 32

Janko Král'

26. Jarná pieseň 34
27. Dve staré pesničky I., II. 35
28. Orol vták 36

Viliam Pauliny—Töth

29. Pozor Slováci 37
30. Zomierajúci dobrovolnik 38
31. Slovensko, ty ještě spíš? 38

J. V. Frič

32. Slovan 39

Ján Botto

33. Smrt Jánošíkova V... 41
34. Schytily ma 43
35. Nad mohylou J. Kollára 43

Vítězslav Hálek

Ballady a romance
36. Před bojem 44

Jan Neruda

37. České verše 1. 46
2. 47
38. Poslání na Slovensko 47
39. Na pešťské kalvarii .. 49
Kosmické písně
40. XXV. 50
41. XXVI. 50
Zpěvy páteční
42. Moje barva červená a bílá .. 51
43. Za srdcem 53
44. Láska 54
45. Jen dál! 55

Václav Šolc

Prvosenky
46. Naše slovo 57
47. Sonety X. 58
48. Slávy děti 59

Str.

Adolf Heyduk

Zpěvy pošumav. dudáka
49. O našem lidu..... 61
50. Duma v bouři jarní.. 62
Cymbál a husle
51. Nedivte se..... 63
52. Čím dál tím hůř..... 63
53. Jindy a nyní..... 64
54. Slovensko, ty ještě spíš? 65
55. Obrázek..... 66
56. Společně..... 67
57. Vděční přibránkové.. 69
58. Ve všem zběhlý..... 71

Svatopluk Čech

Jitřní písně
59. Pod starým praporem 71
60. Tatrám..... 73
61. Modlitba..... 75
62. Nevěřme nikomu.... 77
63. Dosti nás..... 78
Nové písně
64. Ukolébavka..... 79
Písně otroka
65. XIX..... 81
Z písní žebráckých
66. IV..... 83

Svetozar Hurban-Vajanský

Z ciest
67. Okkupácia..... 84
II. kniha veršov
68. Horám..... 85
69. Fašiangy..... 86
70. Dosť..... 86
71. Súd..... 87
72. Modlitba..... 88
Sonety
73. Prísaha..... 88
Tercíny
74. O vzmuž sa, rod môj. 89

Jos. V. Sládek

75. Bratřím v dáli..... 91
Jiskry na moři
76. Je proti nám..... 92
77. Čechy..... 93

Str.

Na prahu ráje
78. Český granát..... 94
Ze života
79. Není-li pomoci..... 94
Selské písně
80. Mé orné půdy každý hon.. 95
České znělky
81. III. O země!..... 96
82. IX. Ne, konec není.. 96
České písně
83. Nejsme sami..... 97

Ladislav Quis

Z ruchu
84. Kdo s koho..... 98

El. Krásnohorská

Ze Šumavy
85. Chodská..... 99

Hviezdoslav (Pavol Országh)

Žalmy a hymny
86. A ešte pôst..... 101
87. Advent..... 103

Jar. Vrchlický

88. Pravá vlast..... 105
89. Král Jan..... 105
Moje sonata
90. Ballada, psaná sv. Václavu.. 106
91. Poslání na Slovač.... 107
Hlasy v poušti
92. Jen spravedlnost..... 108
Život a smrt
93. Blanické zvony..... 109

Jan Spáčil—Žeranovský

Výše a propasti
94. List Hanákům..... 111

F. S. Procházka

Hradčanské písničky
95. Nenie..... 112

L'udmila Podjavorinská

Z vesny života
96. Vzkries nás, Kriste... 113

Vladimír Houdek

Vykvetly blíny
97. Píseň internacionální 114

Str.

J. S. Machar

Pêle-Mêle
98. Opuštěná větev..... 115
Tristium Vindobona
99. Na Kahlenbergu..... 116
Golgatha
100. Žalm..... 120
Apoštolové
101. Česká krajinka..... 122
102. Komenský..... 123

A. Sova

Kniha prvního zaslíbení
103. Krádci skvostů..... 128
Květy intimních nálad
104. Praze..... 129

Str.

Zápasy a osudy
105. Z rhapsodie o lípě.... 132

Viktor Dyk

Pohádky z naší vesnice
106. Zbabělci II., IV., VI. 134

Ivan Krasko

Verše
107. Otrok..... 136
108. Otcova rol'a..... 137

Petr Bezruč

Slezské písně
109. Kyjov..... 138
110. Markýz Gero..... 139
111. Ondráš..... 140
112. Ty a já..... 143

LIBRARY OF CONGRESS
00023810426